

Беларусы замежжа наведваюць Бацькаўшчыну ў Год народнага адзінства

фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Здымак на памяць. Міністр культуры Беларусі (у цэнтры) з беларусамі замежжа.

Родныя госці

З 21 па 27 лістапада ў Беларусі праходзіла стажыроўка прадстаўнікоў творчых калектываў і грамадскіх арганізацый беларусаў замежжа, арганізатарам якой традыцыйна выступіў Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур. Сёлета ў ёй бралі ўдзел трыццаць чалавек з Расіі, Казахстана, Латвіі, Эстоніі, Украіны, Узбекістана і Італіі.

Прадстаўнікі дыяспары знаёміліся з беларускімі песнямі, танцамі, нацыянальнымі абрадамі, для іх праводзіліся майстар-класы па дэкаратыўна-прыкладным мастацтве, вакале і харэаграфіі. Пасля вяртання з Беларусі яны змогуць папулярызаваць айчынную культуру ў краінах свайго пражывання.

Працяг на ст. 2, 16.

“Лістапад” развітваецца з сябрамі...

Да новых сустрэч!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

"К" інфармуе

З найноўшымі ТЭХНАЛОГІЯМІ НА "ВЫ"

Журналіст "К" прааналізаваў, як жывуць і працуюць музеі розных рэгіёнаў Беларусі падчас неспрыяльнай эпідэміялагічнай сітуацыі.

СТ. 3

Соцыум

ЯНЫ ЗМАГАЛІСЯ ЗА ПАМЯЦЬ

У Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны экспануецца выстава "Руіны стралялі", прымеркаваная да васьмідзесяцігоддзя пачатку антынацысцкага супраціўлення ў акупаваным Мінску.

СТ. 4

Соцыум

ХАЛАДЫ НАСТУПІЛІ. А ШТО Ё БУДСЛАВЕ?

Пра тое, чым завяршыўся першы сезон рэстаўрацыі "беларускага Нотр-Дама", чытайце на

СТ. 5

9 771994 478007 21048

Вынікі і працяг работ

23 лістапада адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатолія Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відаасувязі ўдзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Міністр звярнуў увагу на актуальную сітуацыю са знаходжаннем на прыгранічнай тэрыторыі Гродзенскай вобласці значнай колькасці мігрантаў, сярод якіх у тым ліку і малыя дзеці. Анатолій Маркевіч выступіў з прапановай правесці для іх паказы мультыплікацыйных фільмаў беларускай вытворчасці.

У чарговы раз была падкрэслена неабходнасць актывізаваць захады па вакцынацыі насельніцтва і канкрэтна супрацоўнікаў сферы культуры ды навучэнцаў і выкладчыкаў навучальных устаноў. Міністр звярнуў увагу, што на лясчэнне тых, хто пацярпеў ад хваробы, ужо затрачана значная сума, чаго можна было б пазбегнуць, свечасова вакцынаваўшыся.

У рамках правядзення Мінскага міжнароднага кінафестывалю "Лістапад" у сталіцы адбыліся дваццаць два кінасеансы, у якіх прынялі ўдзел дзве з паловай тысячы глядачоў. Завяршыўся фестываль дзіцячага і юнацкага кіно "Лістападзік", у рамках "Лістапада" таксама адбыўся шэраг круглых сталоў. Паміж кінематаграфістамі Беларусі і Узбекістана ды Таджыкістана заключаны дагаворы і дамоўленасці аб сумеснай вытворчасці па канкрэтных праектах. Складзены каштарысы на стварэнне экспазіцыі ў памяшканнях колішняй турмы канцлагера ў Бярозе Брэскай воб-

ласці, які дзейнічаў у 1934-1939 гадах, работы па іх музейфікацыі працягнуцца ў наступным годзе. Таксама распачынаецца выпрацоўка канцэпцыі мемарыялізацыі з музейфікацыяй месца масавых пахаванняў ахвяр нацызму на Броннай Гары ў Бярозаўскім раёне.

На сярэдзіну снежня ў Мінску запланаванае ўрачыстае адкрыццё першага і чацвёртага пускавога комплексаў Нацыянальнага мастацкага музея, да гэтага моманту мясяц быў абсталяваны ўсе памяшканні новых карпусоў музея.

Газета –
рэгіёны –
чытач

■ — Прышчэпка ад каранавіруса — усё яшчэ актуальная праблема, бо вірус здольны забраць жыццё кожнага. У сувязі з гэтым — пытанне: якімі тэмпамі ідзе вакцынацыя сярод работнікаў культуры Рагачоўскага раёна?

Наталля Прус, начальнік аддзела ідэалогіі, культуры і па справах моладзі Рагачоўскага райвыканкама:

— Мы пакуль не дасягнулі патрэбнага працэнту сярод прышчэпленых для стварэння калектыўнага імунітэту, але робім для гэтага ўсё магчымае. Супрацоўнікі ўстаноў культуры адносяцца сур'ёзна да праблемы, забабонаў на конт вакцынацыі няма. У раёне ёсць арганізацыі, дзе колькасць вакцынаваных работнікаў культуры перасягнула 50%. Прышчэпка хыхарам горада можна ў грамадскіх аб'ектах, вяскоўкам — у ФАПх. Я і сама вакцынавалася і адчула, што перанесла хваробу значна лягчэй.

■ — Як вядзецца вакцынацыя ў раёнах Мінскай вобласці, у прыватнасці на Бярэзіншчыне? Ці надаюць належную ўвагу дадзенаму пытанню работнікі сферы культуры гэтай мясцовасці?

Таццяна Бакун, галоўны спецыяліст аддзела ідэалогіі, культуры і па справах моладзі Бярэзінскага райвыканкама:

— Аддзел ідэалогіі, культуры і па справах моладзі пільна сочыць за вакцынацыяй у галіне. Апошнім часам у сувязі з пікам пандэміі працэс вакцынацыі знізіўся, бо многія перахварэлі і маюць супрацьпаказанні. Тым не менш толькі ў ДOME культуры за гэты тыдзень прышчэпілася 11 чалавек. У гэтай установе амаль палова супрацоўнікаў цяпер абаронены ад цяжкіх наступстваў каранавіруса. Бадай, нага ў нагу па вакцынацыі з Домам культуры ідуць школа мастацтваў і раённая бібліятэка.

■ — Палац Пуслоўскіх у Івацэвіцкім раёне паступова рэстаўруецца, але і ў новым годзе работы тут працягнуцца. Тым не менш госці актыўна наведваюць аб'ект, і цікаўнасць да яго расце.

Ірына Семянчук, дырэктар ДУК "Косаўскі палацава-паркавы комплекс":

— Сапраўды, рэстаўрацыя працягваецца. Летась тут быў скончаны рамонт цокальнага паверха, сёлата — першага паверха і аўтастанкі з зонай адпачынку, налета запланавана здаць другі (апошні) паверх. Затым пачнецца давадзненне да ладу прывядзібнай тэрыторыі ў спрадвечным англійскім стылі. Вядуцца работы над інфраструктурай для гасцей, якіх і сапраўды шмат.

Падрыхтаваў Павел САЛАУЎ

Беларусы замежжа наведваюць Бацькаўшчыну

Удзельнікі творчай стажыроўкі наведалі Нацыянальную бібліятэку Беларусі, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў, Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы, Нацыянальны гістарычны музей, Храм-помнік у гонар Усіх Святых і ў памяць аб ахвярах, выратаванню Айчыны нашай паслужыўшых. У рамках творчай стажыроўкі 22 лістапада ў галерэі "Мабільная" Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбылося адкрыццё фотавыставы "Беларускі погляд Даўгаўпіліса", на якой былі прадстаўлены здымкі Эдуарда Літвіноўскага.

метадычны цэнтр народнай творчасці і культурна-асветніцкай работы, абласны краязнаўчы музей імя Я.Р. Раманава, мемарыяльны комплекс «Буйніцкае поле». У Мінскай вобласці наведалі Святую крыніцу Крыжаўзвіжанскай капліцы ў Ракаве, Ракаўскі цэнтр народнай творчасці, івянецкі Музей традыцыйнай культуры.

26 лістапада адбылася сустрэча кіраўнікоў замежных беларускіх аматарскіх калектываў мастацкай творчасці і кіраўнікоў грамадскіх арганізацый беларусаў замежжа з міністрам культуры Рэспублікі Беларусь Анатоліем Маркевічам. Па выніках дзейнасці грамадскіх аб'яднанняў беларусаў замежжа прадстаўнікі дзясяпары былі ўзнагароджаны

ня ганаровымі граматамі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь альбо атрымалі падзяку міністра. Узнагароджанне адбылося ў камернай зале Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета.

За шматгадовую плённую працу і асабісты ўклад у захаванне і папулярнасць беларускай культуры Ганаровай граматай Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь былі ўзнагароджаны кіраўнікі грамадскай арганізацыі "Нацыянальна-культурная аўтаномія беларусаў Томскай вобласці" Любові Адаксевіч, кіраўнік Нарвскага беларускага таварыства "Сябры" Людміла Аннус, старшыня Омскай гарадской грамадскай арганізацыі "Мясцовая

беларуская нацыянальна-культурная аўтаномія "Омская беларусы" Алена Аўчарэнка і кіраўнік грамадскага аб'яднання "Беларускі культурны цэнтр "Світанак" у Ташкенце Святлана Дудзюк.

Падзяка міністра культуры Рэспублікі Беларусь была абвешчана саветніку старшыні грамадскага аб'яднання "Беларусы Украіны", мастацкаму кіраўніку народнага мастацкага калектыву "Студыя Эстраднага вакалу "Соншнік" Алене Аляксеевце, старшыні Лудзенскага беларускага таварыства "Крыніца" Ігару Ермакову, старшыні грамадскай арганізацыі "Беларуская мясцовая нацыянальна-культурная аўтаномія "Беларусы Таганрога" Эліне Старыкавай і лідару моладзевага крыла грамадскага аб'яднання "Культурны цэнтр "Беларусы" Паўладарскай вобласці Яўгена Трыстану.

Пляцоўка для ўзаемадзеяння братніх народаў

З 24 па 26 лістапада ў Мінску на базе Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбываўся Беларуска-расійскі форум новых культурных ініцыятыў, арганізатарамі якога выступілі Міністэрствы культуры Беларусі і Расійскай Федэрацыі.

Пленарнае пасяджэнне форуму было прысвечанае культурным ініцыятывам як аснове развіцця творчых індустрый у Беларусі і Расіі. Генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Асканя Кніжнікава рас-

павяла аб асноўных напрамках супрацоўніцтва між беларускімі і расійскімі бібліятэкамі, узаемадзеянні ў сферы міжнароднага дакументаабмену, фарміраванні агульных лічбавых калекцый, аднаўленні помнікаў кніжнай культуры. Намеснік генеральнага ды-

Падчас форуму.

Фота Антона РУДАКА

рэктара Нацыянальнага мастацкага музея Сяргей Вечар распавёў аб перспектывах развіцця згаданай установы, якая неўзабаве адкрые новыя карпусы, дзе размесціцца рэстаўрацыйныя майстэрні і новыя выставачныя прасторы.

Таксама ў рамках форуму адбыліся адкрыццё выставы Дзяржаўнага музейна-выставачнага цэнтра РОСФОТО (Санкт-Пецярбург) і шэраг круглых сталоў, прысвечаных патэнцыялу творчых прадук-

таў, якія фарміруюць нацыянальны каштоўнасці на аснове матэрыяльнай і нематэрыяльнай культурнай спадчыны народаў Беларусі і Расіі, павышэнню канкурэнтаздольнасці творчых прадуктаў і паслуг айчынных прадпрыемстваў, а таксама культуры ў сучаснай інфармацыйнай прасторы. Форум завяршыўся ўрачыстым прыёмам, зладжаным Міністэрствам культуры Расійскай Федэрацыі.

КУЛЬТУРА ШТОТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУЧУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэдакцыйнае пасяджэнне № 637, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч, адказны сакратар — Ксенія ПАДОЛЦАВА; рэдактар аддзела: Яўген РАЎІН; аглядацкі рэдакцыі: Эміцер ЮРКЕВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Надзея КУДРЭЖКА, Антон РУДАК, Павел САЛАУЎ, Ілья СВІРІН, Юрый ЧАМЫКЕВІЧ; спецыяльны карэспандэнт: Пётр ВАСІЛЕВІЧ; мастацкі рэдактар — Наталія ОВЭД.
Сайт: www.kimpress.by; E-mail: kultura@tut.by. Адрес рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Першы намеснік дырэктара — КРЫШКІНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 25.
Аўтары допісаў наведваліся праз шчыльную прашчыцу, поўнасцю імя і імя па бацьку, паштартныя звесткі (імя перададзена, дату выдання, кім і калі выданы пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.
Аўтарскія рупнікі не рэзінуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© "Культура", 2021. Наклад 2671. Індэксы 63875, 638752. Рэдакцыйны кошт — па дамоўленасці.
Паплісана ў друку 26.11.2021 ў 18.00. Замова 2941.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларусы Дом друку".
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1.
ЛП № 02330106 ад 30.04.2004.

Калектыву Міністэрства культуры выказае шчырыя спачуванні першаму намесніку міністра культуры Грамадзе Валерыю Іванавічу ў сувязі з напатакшым яго го-рам — смерцю бацькі.

3 найноўшымі тэхналогіямі на "вы"

Чым жывуць і як працуюць музеі розных рэгіёнаў Беларусі падчас неспрыяльнай эпідэміялагічнай сітуацыі?

Праца музейных супрацоўнікаў сёння, у часы пандэміі Covid19, як і праца ўсіх культурных работнікаў Беларусі, звязана са шматлікімі цяжкасцямі. Гэта і эпідэміялагічныя абмежаванні на наведванне ўстаноў культуры, і адсутнасць замежных турыстаў, якія раней значна спрыялі папаўненню "скарбонкі" платных паслуг, і неабходнасць актывізацыі працы ў інтэрнэце, у сацыяльных сетках і на відэахостынгх.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Старое і новае

Але ж не сакрэт, што культурнікі — людзі творчыя, здольныя да перабудовы свайго мыслення, адкрытыя да новага і актуальнага. Так што сённяшняя сітуацыя ў многіх музейных установах Беларусі прымусіла музейшчыкаў шукаць іншыя шляхі для заваблівання наведвальнікаў — прычым як рэальных, так і віртуальных.

Напрыклад, у Стараларожскім гісторыка-этнаграфічным музеі даўно асвоілі правядзенне віртуальных выстаў.

— Да таго ж мы цяпер ладзім акцыю, падчас якой паказваем нашым наведвальнікам які-небудзь аб'ект, расказваем пра яго гісторыю, пра тое, як ён трапіў да нас у запанікі, — кажа дырэктар музейнай установы Наталія Бацькава.

Ва ўстанове здымаюцца відэаролікі, якія потым выкладаюцца ў інтэрнэце і выклікаюць сапраўдную цікавасць у многіх гледачоў. Напрыклад, напярэднікі Новага, 2021 года музейшчыкі знялі ролік-агляд пра навагоднія цацкі 1980—1990-х гадоў, што знаходзяцца цяпер у музейных фондах.

Але музейшчыкі не забываюць і пра рэальных наведвальнікаў. Для іх ладзяцца экскурсіі, выставы, у тым ліку і выязныя, навукова-практычныя семінары, алімпіяды, а такія праекты быў прадэманстраваны падчас акцыі "Ноч музеяў", калі музейшчыкі бралі старыя фотаздымкі і аднаўлялі іх у сучасным антуражы. А яшчэ выдаюць тут ладзілі акцыю да Дня маці: сямейнае наведванне музейнай установы з 11 па 16 кастрычніка каштавала на 50 працэнтаў меней, чым у звычайныя дні.

Па словах Наталіі Бацькавай, у музеі — масавае рэжым, супрацоўнікі і наведвальнікі маюць магчымасць карыстацца антысептыкамі, а падчас экскурсій усіх гасцей папярэджваюць пра захаванне сацыяльнай дыстанцыі.

Дзень музейнага сэлфі ў Тураўскім краязнаўчым музеі.

Старонка віртуальнага музея Бярозаўскага гісторыка-краязнаўчага музея.

Цікавасць да артэфактаў

У Бярозаўскім гісторыка-краязнаўчым музеі таксама актыўна працуюць як з рэальным, так і з віртуальным наведвальнікам.

Скажам, тут рэалізуецца віртуальны праект "Музейны артэфакт", падчас якога ўсе ахвотныя могуць пабачыць рэдка адметныя экспанаты, якія не дэманструюцца ў асноўнай экспазіцыі ўстаноў.

— Гэты праект стартаваў у нас яшчэ ў лістападзе 2020 года, — кажа дырэктар установы Таццяна Леванюк. — Справа ў тым, што ў нас, у фондавай калекцыі музея, знаходзіцца больш за 21 тысячу прадметаў. У адкрытым доступе далёка не ўсе з іх, натуральна, былі прадэманстраваны нашым наведвальнікам. Таму магчымасць у рамках віртуальнай прэзентацыі пазнаёміць аматараў гісторыі з гэтымі цікавымі прадметамі — адна з галоўных задач праекта. У 2021 годзе праект працягваецца і з перыядычнасцю некалькі разоў у месяц, у форме віртуальнага знаёмства, падпісчыкі і госці старонка музея ў сацыяльных сетках могуць даведацца больш пра гісторыю з'яўлення таго ці іншага музейнага прадмета ў нашых калекцыях.

На відэахостынгу YouTube музейшчыкі выкладаюць відэаролікі пра музейную дзейнасць. А яшчэ тут актыўна ладзяць віртуальныя выставы, не забываючыся, натуральна, і на традыцыйныя. Так, у філіяле музея "Галерэя мастацтваў" 17 верасня да Дня народнага адзінства адкрылася часовае экспазіцыя "Канцлагер Бяроза-Картузкая 1934—1939 гг.". Выста-

Цікава, што віртуальныя наведвальнікі складаюць значную колькасць гасцей музейнай установы. Як адзначыла Таццяна Леванюк, у 2020 годзе да іх завіталі 9 тысяч рэальных і 18 тысяч віртуальных наведвальнікаў, а сёння — 18 тысяч рэальных і 17 тысяч віртуальных гасцей. Праўда, на жаль, у агульнай музейнай статыстыцы віртуальныя наведвальнікі чамусьці не ўлічваюцца. Хаця, скажам, бібліятэкары вядуць улік гасцей, якія завітаюць у іх установы ў рэжыме анлайн. "Чаму б не зрабіць падобнага і для музеяў?" — задала мне цалкам слушнае пытанне Таццяна Леванюк напрыканцы нашай размовы.

Думка пра тое, што неабходнасць уліку віртуальных наведвальнікаў для му-

Женщины (фото И.Сербова), нач. XX века

Праект "Пераўвасабленне" ад Старадарожскага гісторыка-этнаграфічнага музея.

На камерцыйнай выставе ў Краснопольскім гісторыка-этнаграфічным музеі.

ва размясцілася ў будынку чырвоных казармаў, дзе ў 1934—1939 гадах знаходзіўся польскі канцэнтрацыйны лагер Бяроза-Картузкая. У рэканструяваных камерах вязняў, адзіночнай камеры і ў часовай экспазіцыі экспанаваліся фондавыя матэрыялы па гісторыі канцлагера — сапраўдныя фатаграфіі будынка і палітзняволеных дакументы, транспаранты і ўлёткі КПЗБ, успаміны і асабістыя рэчы вязняў, узятыя з архіваў Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея і Бярозаўскага гісторыка-краязнаўчага музея.

зьяў Беларусі не прыхамца, а сапраўднае патрэба часу, узнікла ў мяне і пасля тэлефанавання ў Свіслацкі гісторыка-краязнаўчы музей. Дырэктар установы Максім Лукша адзначыў, што рэальныя наведвальнікі ў музеі падчас пандэміі значна меней, чым раней, ды і вялікія групы турыстаў у музеі — рэдкасць. А вось віртуальныя госці і на тэлеграм-канал музея, і на музейны сайт завітаюць пастаянна. Так што музейшчыкам Свіслацкага музея таксама не зашкодзіла б, каб віртуальныя наведвальнікі ўстаноў улічвалі ў статыстыцы таксама, як і рэальных.

Дарэчы, ва ўстанове працуюць у масках, з захаваннем сацыяльнай дыстанцыі, а маштабныя мерапрыемствы ладзяцца ў цёплае надвор'е ў фармаце open-air. І, як адзначыў напрыканцы гутаркі Максім Лукша, налета яны плануюць набыць для музея рэшыркулятар паветра — прыладу, прызначаную для абеззаражання паветра ультрафіялетавымі промянямі.

Віртуальнае і рэальнае — разам

Перайсёмся на Магілёўшчыну. Дырэктар Краснапольскага раённага гісторыка-этнаграфічнага музея Лідзія Пшанічнікава расказала "К" пра праект "Ступені памяці", які зладзілі музейшчыкі.

— З 2020 года ў нашым музеі пачала дзейнічаць экспазіцыя "Ступені памяці", прысвечаная памяці тых, хто загінуў на франтах Вялікай Айчыннай вайны, — адзначыла Лідзія Пшанічнікава. — А гэта сорак нашых герояў-землякоў, лёс якіх раней быў невядомы і пра якіх змаглі адшукаць звесткі нашы музейныя супрацоўнікі.

Музейшчыкі Краснапольскага раённага гісторыка-этнаграфічнага музея і ў Жыткавіцкім раёне Гомельскай вобласці. Дырэктар установы Дзмітрый Апанасіч адзначыў "К", што ў параўнанні з мінулым годам дынаміка наведвальнасці нават палепшалася. Так, за мінулы год тут было каля 8 тысяч наведвальнікаў, а за 10 месяцаў 2021 года — ужо 14 тысяч гасцей.

— Лічу, што гэта звязана ў першую чаргу з тым, што айчыныя турысты перарыентаваліся на ўнутраны рынак, — кажа Дзмітрый Апанасіч. — Многія беларусы пачалі цікавіцца роднай гісторыяй, помнікамі архітэктуры, цікавымі мясцінамі Беларусі. Да таго ж, як вынікае з размовы з турыстамі, шмат хто з іх — па маім уражаннях, 70-80 працэнтаў з кожнай турыстычнай групы, — ужо вакцынаваліся і не баяцца падарожнічаць. Да таго ж мы сымчым па выкананнем сацыяльнай дыстанцыі, пасля кожнага наведвання робім дэзынфекцыю памяшканняў.

Што ж, будзем спадзявацца, што вакцынацыя супраць каранавіруса, якая цяпер працягваецца ў Беларусі і ў іншых краінах свету, у хуткім часе паспрыяе таму, каб мы забыліся і на Covid19, і на яго наступствы, а ва ўсе музейныя — ды і не толькі, зрэшты, музейныя! — установы Беларусі завіталі як мага больш рэальных наведвальнікаў як з Беларусі, так і з розных краін свету.

Глыбоцкі гісторыка-этнаграфічны музей, што на Віцебшчыне, таксама не стаіць убаку ад агульнай музейнай тэндэнцыі — большай прысутнасці і заўваж-

насці ў віртуальных сетках. Тут, як і ў іншых музейных установах, здымаюць і выкладаюць у інтэрнэце ролікі пра цікавыя музейныя прадметы, прапануюць наведвальнікам віртуальныя падарожжы па Глыбоччыне і віртуальныя экскурсіі.

— Таксама падчас сёлета "Вішнёвага фестывалю" мы зладзілі для моладзі Глыбоччыны інтэлектуальна-прыгодніцкі гараскі квест, — расказала дырэктар установы Алена Мядзелец. — Гэты год не стаў выключэннем. На старт выйшлі 12 каманд, якім трэба было адказаць на дзесяць пытанняў і знайсці, звалася б, знаёмыя аб'екты роднага горада. Заданні даваліся праз Viber.

Дарэчы, як адзначыла Алена Мядзелец, сёння наведванне ва ўстанове не зменшылася, таму што ў філіяле музея — культурна-дэндралагічным комплексе ў вёсцы Мосар — назіраецца значная колькасць індывідуальных наведвальнікаў. Натуральна, большая іх частка завітае ў гэтую знамяцітую мясціну Глыбоччыны ў цёплае надвор'е.

Не забываючы змяшэння колькасці наведвальнікаў і ў Тураўскім краязнаўчым музеі, што ў Жыткавіцкім раёне Гомельскай вобласці. Дырэктар установы Дзмітрый Апанасіч адзначыў "К", што ў параўнанні з мінулым годам дынаміка наведвальнасці нават палепшалася. Так, за мінулы год тут было каля 8 тысяч наведвальнікаў, а за 10 месяцаў 2021 года — ужо 14 тысяч гасцей.

— Лічу, што гэта звязана ў першую чаргу з тым, што айчыныя турысты перарыентаваліся на ўнутраны рынак, — кажа Дзмітрый Апанасіч. — Многія беларусы пачалі цікавіцца роднай гісторыяй, помнікамі архітэктуры, цікавымі мясцінамі Беларусі. Да таго ж, як вынікае з размовы з турыстамі, шмат хто з іх — па маім уражаннях, 70-80 працэнтаў з кожнай турыстычнай групы, — ужо вакцынаваліся і не баяцца падарожнічаць. Да таго ж мы сымчым па выкананнем сацыяльнай дыстанцыі, пасля кожнага наведвання робім дэзынфекцыю памяшканняў.

Што ж, будзем спадзявацца, што вакцынацыя супраць каранавіруса, якая цяпер працягваецца ў Беларусі і ў іншых краінах свету, у хуткім часе паспрыяе таму, каб мы забыліся і на Covid19, і на яго наступствы, а ва ўсе музейныя — ды і не толькі, зрэшты, музейныя! — установы Беларусі завіталі як мага больш рэальных наведвальнікаў як з Беларусі, так і з розных краін свету.

У Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны з 5 лістапада прадстаўленая выстава “Руіны стралялі”, прымеркаваная да васьмідзесяцігоддзя пачатку руху антынацысцкага супраціўлення ў акупаваным Мінску.

Антон РУДАК

Часовая экспазіцыя створаная на аснове матэрыялаў як з фондаў музея, так і з дакументаў Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь. Прадстаўленыя дакументы і артэфекты распаўсюджваюць аб дзейнасці герояў мінскага падполля, арганізатараў і байцоў першых падпольных груп, кіраўнікоў і членаў падпольнага гарадскога камітэта КП(б)Б і моладзевых камсамольскіх арганізацый, аб баювай і палітычнай дзейнасці падпольшчыкаў. Акцэнт прытым зроблены на пачатковым, самым цяжкім этапе барацьбы мінскіх падпольшчыкаў у 1941–1942 гадах.

У акупаваным Мінску дзейнічала сто дзесяць падпольных арганізацый і груп, у якіх змагалася больш за шэсць тысяч патрыётаў. За тры гады акупацыі падпольшчыкі здзейснілі больш за 1500 дыверсій, паспрыялі стварэнню дваццаці партызанскіх атрадаў, выпусцілі сотні асобнікаў падпольных газет і ўлёткаў. У падпольнай барацьбе бралі ўдзел цэлыя сем’і мінчан, прадстаўнікі рабочых і інтэлігенцыі, студэнты і школьнікі, савецкія ваеннаслужачыя, выратаваныя мясцовымі жыхарамі з нямецкага палону. Лёс многіх герояў і іх сем’яў склаўся трагічна — трыя з падпольшчыкаў, хто быў арыштаваны нацысцкімі карнымі органамі, зведалі страшныя катаванні, былі забітыя або адпраўленыя ў лагеры смерці.

У БАРАЦЬБЕ ЗА ПАМ’ЯЦЬ

Распачынаецца экспазіцыя са стэнда, на якім прадстаўленыя навуковыя і навукова-папулярныя выданні аб дзейнасці мінскіх падпольшчыкаў, прысвечаныя ім мастацкія творы, іх біяграфіі, а таксама зборнікі дакументаў аб дзейнасці падполля і ўспамінаў яго ўдзельнікаў. Сама назва выставы адсылае да бадай, найвядомейшага літаратурнага твора, прысвечанага гісторыі мінскага падполля, — апавесці Івана Новікава “Руіны страляюць ва ўпор”, якая пабачыла свет у 1962-м і была экранізаваная ў 1971 годзе.

Першыя кнігі такога кшталту пачалі з’яўляцца толькі напачатку 1960-х гадоў, бо цягам першых пасляваенных дзесяцігоддзяў патрыятычная дзейнасць мінскага падполля доўгі час ставілася пад сумнеў мясцовымі і агульнасаюзнымі ўладамі ды партыйнымі органамі. Карані

Рэдактар падпольнай “Звязды” Уладзімір Амелянюк з сынам.

Ісай Казінец і Алена Равінская — абое загінулі ад рук акупантаў у 1942 годзе.

Сям’я Герасіменкаў — Назар, Таццяна і Люся. За актыўны ўдзел у падполлі ўсе яны былі забітыя гітлераўцамі.

Яны змагаліся за памяць

Акадэмік Мікалай Нікольскі, якога падпольшчыкі пераправілі з акупаванага горада ў партызанскі атрад.

гэтага недаверу хаваліся яшчэ ў гадах акупацыі, аб чым не ў апошняю чаргу акурат і распаўядае сённяшняя выстава. Існаванне падполля і яго патрыятычны характар былі прызнаныя кіраўніцтвам БССР толькі ў 1959 годзе, і гэтак папярэднічала заўзятае змаганне колішніх падпольшчыкаў за памяць палеглых таварышаў і за ўласнае права лічыцца годнымі ўдзельнікамі антынацысцкага руху супраціў.

На адным з першых стэндаў можна знаёміцца з тэкстамі найважнейшых дакументаў, якія пазначылі асноўныя этапы прызнання заслуг мінскага падполля ў барацьбе супраць акупантаў: гэта ўказы Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб наданні звання Герояў Савецкага Саюза за найвыдатнейшым мінскім падпольшчыкам і аб ушанаванні самога Мінска званнем “Горад-герой” 1965 і 1974 гадоў адпаведна. Адметна, што ў свой час на

ўзнагароджанне адпаведнай адзнакай падаваліся дакументы на дваццаць дзве асобы, але ў выніку сабранныя звесткі зніклі, і былі ўзнагароджаныя толькі пяцёра падпольшчыкаў: адзін з кіраўнікоў падполля Ісай Казінец, рэдактар падпольнай газеты “Звязда” Уладзімір Амелянюк, камандзір аператывнай групы па ліквідацыі здраднікаў Іван Кабушкін, кіраўнік моладзевай падпольнай арганізацыі

што ў змаганне супраць ворага ўступалі мужчыны і жанчыны ўсіх узростаў і самых розных прафесій, некаторыя сем’і былі ўключаныя ў падпольную барацьбу цалкам і за гэта цалкам знішчаныя акупантамі.

Другі каштоўны від выяўленчых крыніц па гісторыі падполля, прадстаўлены на выставе, — здымкі дамоў, дзе знаходзіліся канспіратывныя кватэры падпольшчы-

Рэвалвер, які належаў кіраўніку падпольнай арганізацыі “Андруша” Мікалаю Кедышку.

“Андруша”

ШТО МОЖА РАСПАВЕСЦІ ФОТАЗДЫМАК

Асноўную частку экспазіцыі складаюць фота ўдзельнікаў падполля, якія суправаджаюцца кароткім расповедам аб дзейнасці і лёсе выяўленых на іх асоб. Як правіла, лёс гэтых людзей быў трагічны — амаль кожная біяграма сканчваецца звесткамі аб дане арышту і гібелі падпольшчыка. Гэтыя здымкі яскрава сведчаць,

Аўталітаграфія Сямёна Геруса “Дыверсія падпольшчыкаў на мінскай чыгунцы”.

каў. Асабліва адметныя гэтыя фота тым, што зафіксавалі выгляд будынкаў, якія даўно зруйнаваныя. Тут можна пабачыць як драўляныя хацінкі з раёнаў Кама-роўкі і колішняга яўрэйскага гэта ў раёне Ракаўскай вуліцы, так і страчаную гістарычную забудову Зыбіцкай вуліцы ў гістарычным цэнтры горада (тады яна звалася Гандлёвай). Яшчэ адзін кшталт незвычайных фота, паказаны ў экспазіцыі, — здымкі, якія выраблялі падпольшчыкі для афармлення падробных дакументаў, што служылі для легалізацыі колішніх ваеннапалонных.

СВАЕ СЯРОД ЧУЖЫХ

Важным сведчаннем подлых метадаў, якія выкарыстоўвалі захопнікі ў барацьбе супраць падполля, з’яўляюцца прадстаўленыя на выставе матэрыялы з калабаранскай прэсы, што выходзіла ў акупаваным горадзе. Тут можна знаёміцца са сфальсіфікаванымі матэрыяламі аб уяўным супрацоўніцтве з гітлераўцамі кіраўніка мінскага падполля Івана Кавалёва — менавіта яны былі адной з асноўных прычын доўгага непрызнання падполля з боку савецкай улады. Іван Кавалёў доўгія гады лічыўся здраднікам і быў рэабілітаваны толькі ў 1990 годзе (аб гэтай гісторыі мы больш падрабязна распавядалі ў сёлетнім № 28 (1519) ад 9 ліпеня).

Уражваюць таксама біяграфіі Сяргея Багаразумава і Васіля Ліпая — па заданні падполля першы служыў у паліцыі, а другі, з’яўляючыся наглядачам турмы СД, дапамагаў арыштаваным падпольшчыкам падтрымліваць сувязь з таварышамі на волі. Цяжка ўявіць сабе, як гэтыя мужныя людзі доўгі час паспяхова дзейнічалі ў асяроддзі ворагаў. Асобная частка экспазіцыі прысвечаная такому важнаму кірунку дзейнасці падполля, як вывад у партызанскія атрады з акупаванага горада прадстаўнікоў інтэлігенцыі — вядомых дзеячак навукі, такіх як акадэмік дырэктар Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР Мікалай Нікольскі альбо прафесар, загадчык адной з кафедраў Палітэchnічнага інстытута Аляксандр Краўцоў. Гэтыя людзі не хацелі і не маглі аддаць свае веды на службу захопнікам — і дзякуючы дапамозе падпольшчыкаў знайшлі прытулак у партызанскім лесе.

ДАКУМЕНТЫ І АРТЭФАКТЫ

Значную частку экспазіцыі складаюць дакументы аб дзейнасці падполля, прадстаўленыя Нацыянальным архівам Рэспублікі Беларусь. Захаваліся нават запісы паседжанняў падпольнага камітэта партыі, у якіх занатаваныя галоўныя кірункі дзейнасці і асноўныя аб’екты ды прадрпрыемствы, ахопленыя дзейнасцю патрыётаў. Тут таксама можна пабачыць перакладныя нямецкіх дакументаў аб дзейнасці падполля і сумнавядомую дырэктыву начальніка Цэнтральнага штаба партызанскага руху Панцеляймона Панамарэнкі аб нібыта правакацыйнай сутнасці мінскага падполля — гэты дакумент, на жаль, каштаваў жыцця многім сумленным барацьбітам супраць акупантаў.

Найважнейшым жа складнікам выставы можна лічыць захаваныя ў фондах музея асабістыя рэчы падпольшчыкаў. Тут прадстаўленыя піянерскі гальштук Захара Гало, які працаваў па заданні падполля ў гарадско-партызанскай управе, самаробны рэвалвер кіраўніка моладзевай арганізацыі “Андруша” Мікалаю Кедышкі, нататнікі і дакументы іншых падпольшчыкаў, якія загінулі ў барацьбе супраць акупантаў.

Экспазіцыя “Руіны стралялі” пераканаўча паказвае разгорнутую панараму барацьбы мінчан супраць гітлераўцаў, а таксама распаўядае аб доўгім змаганні за захаванне памяці аб героях. У выніку настойліва-сці мінскіх падпольшчыкаў, якія не звыклі пусіць рукі перад нягодамі, за мужнасць і гераізм, праўленыя жыццём мінска ў барацьбе супраць гітлераўскіх акупантаў, беларускага сталіца ў 1974 годзе была ўшанаваная ганаровым званнем “Горад-герой”. Сёння як ніколі варта шанавань і памяць падзвігі гэтых мужных людзей, здзейснення імі як у гады вайны, так і ў мірны час.

Нагадаем, што раницай 11 мая 2021 года сацыяльныя сеткі літаральна ўзарваліся ад шакуючай навіны з Будслава: пад страхой Нацыянальнага санктуарыя Маці Божай Будслаўскай з невядомай прычыны пачаўся моцны пажар. Адрозна тады прыгадаўся падобны выпадак двухгадовай даўніны, толькі больш глабальнага маштабу, — палымя, што знішчае сімвал Парыжа — касцёл Нотр-Дам. Фотаздымкі таго, як паволі разрастаецца плошча пажару ўжо на будслаўскай святыні і як адчайна пажарнікі змагаюцца з агнём, як вернікі ратуюць тое, што можна было вынесці з касцёла, выклікалі шок. Былі агнём абпаленыя ды вадой залітыя старадаўнія касцельныя мury. Скурчаная медная абшыўка старога даху ды абгарэлыя стагадовыя драўляныя брусы, на якой ён трымаўся, зрынутыя з вышыні, пераўтварыліся ў змрочныя інсталцыі. Аб тым, што адбылося далей, мы і распавядзем нашым чытачам.

Халады наступілі. А што ў Будславе?

Чым завяршыўся першы сезон рэстаўрацыі “беларускага Нотр-Дам”

прац у базіліцы. У наступным годзе будучы асобна праводзіцца работы ў касцёле Найсвяцейшай Панны Марыі, то-бок у “старым касцёле”. Там таксама даволі вялікі аб’ём прац. Перадусім гэта рэстаўрацыя алтара, які быў пабудаваны ў 1649 годзе. Зараз ідзе распрацоўка інжынернага праекта.

На завяршэнне нашага апавядання засталася распавесці пра іншыя “будслаўскія цікавосткі”.

БУДСЛАЎСКІЯ КУРАНТЫ

Не так даўно ў Сечіве з’явілася інфармацыя, што нядаўна была завершана рэстаўрацыя старажытнага гадзінніка, які знаходзіцца ў касцельнай вежы на вышыні каля 50 метраў. Рэстаўрацыя, якая доўжылася два гады, праводзілі прафесійныя майстры Аляксандр Пётракоў, Аляксандр Лагуновіч-Чарапко і Аляксандр Лабус. Цяпер кожную раніцу ксёндз-пробашч заводзіць гадзіннікавы механізм адмысловымі прыладамі, пасля чаго куранты адлічваюць боем кожную чвэрць часу.

“АДБУДУЕМ БУДСЛАЎ РАЗАМ”

Дабрачынны марафон пад такой назвай, які стартаваў 23 кастрычніка, завяршыўся 21 лістапада канцэрт-маму духоўнай музыкі ў выкананні музыкантаў парафіі Найсвяцейшай Тройцы (Святога Рохы) на Залатоў Горцы ў Мінску. Марафон, які меў на мове збор сродкаў на аднаўленне пашкоджанага пажарам Нацыянальнага санктуарыя Маці Божай Будслаўскай, праходзіў у розных мясцінах Беларусі, у ліку і ў Лідзе, дзе можна было паслухаць нядаўна адноўлены арган у касцёле Узвышэння Святога Крыжа.

АРХІВНЫ КІРУНАК

Як паведамляецца на сайце Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, 13 верасня ў выніку працы па выяўленні дакументаў у архівах культурных устаноў супрацоўнікамі архіва — намеснікам дырэктара Дзянісам Лісейчыкавым і загадчыкам аддзела інфармацыйна-пошуковых сістэм Марыянай Скіданавай — быў апісаны архіў парафіі Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі ў вёсцы Будслаў, у якім утрымліваюцца дакументы з 1731 па 1930-я гады. З ксёндзом Дзмітрыем Дубовікам была заключана дамова аб вырабе лічбавых копіяў метрычных кніг і спавядальных ведамасей і перадачы іх у архіў. У размове з намі Дзмітрый Дубовік выказаў спадзеў, што гэтыя дакументы пасля ўрэгулявання юрыдычных пытанняў з’явіцца ў адкрытым доступе і стануць дасяжнымі тым, хто займаецца пошукам інфармацыі аб сваіх продках.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

Адной з першых адгукнулася на надзвычайнае здарэнне газета “Культура” (гл. № 20, 2021). У каментарыі нашаму журналісту Ільві Свірыну начальнік упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталля Хвір распавяла пра вынікі свайго візіту ў Будслаў і размовы з прадстаўнікамі Каталіцкага касцёла ў Беларусі: “Той эпітэтак (Нотр-Дам), які так часта ўжываецца ў СМІ, лічу цалкам дапушчальным: гэта сапраўды трагедыя для нашай спадчыны. Без сумневу, “беларускі Нотр-Дам” трэба аднавіць у самы кароткі тэрмін з максімальнай якасцю. І першая задача — гэта, вядома, накрыць яго дахам, каб атмасферныя ападкаў не знішчылі каштоўны дэкор. Важна зрабіць гэта літаральна ў найбліжэйшы час, яшчэ да наступлення халадоў”.

Менавіта тады, падчас сустрэчы з прадстаўнікамі касцёла, было прынята рашэнне не абмяжоўвацца часовай кансервацыяй даху, а рабіць паўнаватарскую рэстаўрацыю з рэканструкцыяй усёй дахавай сістэмы. Таксама быў выказаны спадзеў, што гэтыя працы стануць пачаткам папярэдняй рэстаўрацыі ўсяго касцёла. Бо, што называецца, час наспеў. За апошнія 30 год уласнікі касцёла (Каталіцкі касцёл) абмяжоўваліся толькі нязначным касметычным рамонтам, прычым без удзелу сур’ёзных спецыялістаў. Таму “стан гэтай каштоўнасці і да пажару

ру пакідаў жадаць лепшага”. Што да таго, якую ролю ў аднаўленні касцёла муслі б адыгрываць дзяржава, Наталля Хвір сказала так: “Па мым меркаванні, цалкам дарэчы была б найпроставая фінансавая дапамога з боку дзяржавы. Святыня ў Будславе з’яўляецца культурнай каштоўнасцю міжнароднага маштабу. Да ўсяго, архітэктурны помнік непарыўна звязаны з элементам нематэрыяльнай культурнай спадчыны, які мае сусветнае прызнанне, — Будслаўскі фэст уключаны ў Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны UNESCO. І таму справа аднаўлення помніка архітэктурны павінна быць агульнай для нашага народа”.

У ліпені мы яшчэ раз звярнуліся да гэтай тэмы (гл. “К” № 32, 2021). Журналіст “Культуры” Павел Салдаў у падставе каментарыя пробашча касцёла ксяндза Дзмітрыя Дубовіка распавёў пра першыя вынікі рэстаўрацыі. Высветлілася, што адразу пасля пажару была створана камісія па ліквідацыі яго наступстваў, якую ачоліў біскуп Аляксандр Яшэўскі і якая шчыльна супрацоўнічае з Міністэрствам культуры. Пачалася распрацоўка праектнай дакументацыі і атрыманне ўсіх дазволі. Аказалася, што літаральна за месяц (а грошы на аднаўленне касцёла пачалі збіраць ужо ў дзень пажару) быў сабраны 1 мільён рублёў ахвяраванняў. Праўда, тады ксёндз Дубовік паведаміў, што сабранага ледзь хопіць для пабудовы часовага даху. Тэрмін заканчэння гэтага этапу прац быў прызначаны на 30 верасня. Каб паспець у час, вяхтавым метадам адказнай працы заняліся

18 чалавек з філіяла ААТ “Прамтэхмантаж” МК №2 пад кіраўніцтвам галоўнага інжынера Аляксандра Кукарэкі. Намеснік старшынні Мядзельскага райвыканкама па сацыяльнай сферы і ідэалагічнай рабоце Іна Барыева ў сваім каментарыі выказала спадзеў, што агульнымі намаганнямі ўлады і грамады касцёл будзе адноўлены. Што ж датычыцца фінансавання такіх бліжэйшых аспектаў рэстаўрацыі, як інжынерныя, мантаж купала і аднаўленне фрэсак, то, паводле слоў спадарыні Барыевай, “яны павінны будучы быць апланаваны агульна з дапамогай дзяржаўнага бюджэту”. Сапраўды, калі гаворка вядзецца пра паўнаватарскую рэстаўрацыю ўсяго аб’екта, то без дапамогі дзяржавы не абыйсца.

ПЕРШЫ РУБЕЖ УЗЯТЫ

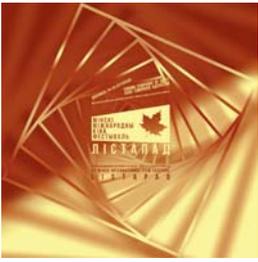
Прышоў час падвесці вынікі першага этапу рэстаўрацыі, распавесці, што за гэтыя месяцы было зроблена, а таксама што ў планах рэстаўратараў на 2023—2024 гады.

2 верасня ў Мінску прайшоў 81-е пазачарговае пасяджэнне Канферэнцыі Каталіцкіх Біскупаў у Беларусі. Падчас сустрэчы была агучана справядзача старшынні камісіі Мінска-Магілёўскай архідыяцэзіі па справах ліквідацыі наступстваў пажару ў Нацыянальным санктуарыі Маці Божай Будслаўскай біскупа Аляксандра Яшэўскага, які паведаміў, што агульная сума ахвяраванняў фізічных і юрыдычных асоб склала 1 029 979 рублёў. Сродкі былі выкарыстаны на аплату рамонтна-будавальных работ у касцёле, авансы падаручнікаў, экспертызы, закупку матэрыялаў і іншыя мэтавыя патрэбы. Праўда, было адзначана, што для завяршэння этапу ўступнай кансервацыі, якая папярэднічае працы па грунтоўнай рэстаўрацыі, не хапае яшчэ каля 400 000 рублёў

(дарэчы, кожны можа зрабіць свой унёсак у аднаўленне касцёла, пералічыўшы грошы на адпаведны рахунак). А ўсяго для аднаўлення даху спатрэбіцца 2 200 000 рублёў. Біскуп Яшэўскі паведаміў, што дзейнічае і дзяржаўная камісія па ліквідацыі наступстваў пажару, у склад якой уваходзяць таксама і прадстаўнікі Касцёла.

Мы пашікавалі ў пробашча касцёла, ксяндза Дзмітрыя Дубовіка самыя апошнія навінамі.

— На сённяшні дзень часовы дах з металапрофілю ўсталяваны. У будучыні, згодна з праектам, металаканструкцыя, якімі заманілі драўляную канструкцыю даху, застануцца, але накрыццё з металапрофілю з бляхі будзе заменена на меднае, якое было да пажару. Таксама была зроблена страхоўка пад купалам, бо яго вельмі сур’ёзны стан выклікаў заклапочанасць у інжынераў. На жаль, з-за надвор’я не паспелі завяршыць працы з купалам. Плануем зрабіць тое ж самае. Але для таго, каб іх завяршыць, спатрэбіцца даволі значныя сродкі. На дадзены момант рыхтуецца падаць заяўку на распрацоўку інжынернага праекта. У яго будучы ўваходзіць умацаванне і гідраізаляцыя падмуркаў касцёла, умацаванне цокальнага паверхі, пракладка дрэзнажнай сістэмы, умацаванне і іншыя працы, звязаныя са шчыльнасцю ў мурах. Нас вельмі турбуе правы неф, дзе можа абваліцца частка падпруджанай аркі. Будзем займацца не толькі тым дахам, які згарэў, але і ацалелай часткай. Думаем, што праектаванне завяршыцца ў сярэдзіне 2022 года. А яго рэалізацыя павінна будзе прайсці ў 2023—2024 гадах. На наступны год у нас заплававана завяршыць усе працы, звязаныя з купалам, яго ўмацаванне. А яшчэ плануем раскрыць жытавіс, які ёсць у купальнай частцы. Гэтаму вельмі дапаможа той навіс, які ўжо зроблены. Вельмі добра, што знайшліся спонсары і для правядзення

XXVII Мінскі міжнародны кінафестываль «Лістапад», што праходзіў у сталіцы Беларусі з 20 па 26 лістапада, назваў пераможцаў. Гран-пры фестывалю як найлепшы фільм атрымала ўзбекская карціна «Ілхак». Спецыяльны прыз Прэзідэнта «За гуманізм

і духоўнасць у кіно» атрымаў рэжысёр фільма «Ілхак» Джахангір Ахмедэў. На цырымоніі закрыцця кінафестывалю ў сталічным кінатэатры «Масква» прызы былі ўручаны ў чатырох асноўных конкурсных намінацыях.

Надзея КУДРЭЙКА

Ваенна-гістарычная драма «Ілхак» заснаваная на рэальнай гісторыі Зульфіі Закаравай — маці, што ў падзеях Вялікай Айчыннай вайны страціла пяць сыноў: яе ролю ў фільме выканала знакамітая ўзбекская актрыса Дзіларам Карымава. Асноўныя здымкі праходзілі ў Узбекістане, але культурна-навуковыя кадры — ваенныя — здымаліся ў Беларусі пры ўдзеле Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм». Узбекска-беларускім атрымаўся і акцёрскі склад стужкі. Для прадстаўлення фільма беларускім глядачам у Мінск на фестываль «Лістапад» прыехала здымачная група на чале з рэжысёрам Джахангірам Ахмедэвам. Менавіта «Ілхак» у якасці найлепшага фільма 27-га «Лістапада» абрала журы Асноўнага конкурсу ігравага кіно на чале з расійскім прадзюсарам і рэжысёрам Рэнатам Даўляцьяравым. Яго калегамі па судзейскай калегіі былі заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь, акцёр, прафесар Уладзімір Мішчанчук, расійскі рэжысёр і прадзюсар Аляксей Пятрухін і папулярная актрыса і рэжысёр з Сербіі Івана Жыгон.

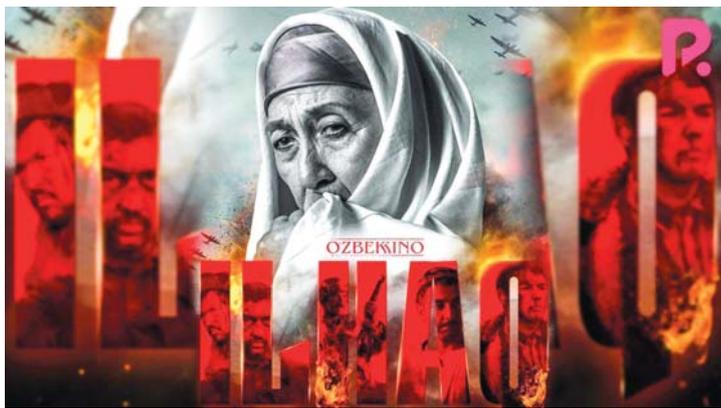
Усяго ў конкурсе ігравага кіно было прадстаўлена 13 стужак. Цэлы шэраг узнагарод «Лістапада» атрымала германска-аўстрыйская драма «Каралеўская гульня» рэжысёра Філіпа Шцільдлі, якая сёлета адкрывала фестываль. Фільм зняты паводле апавядання Стэфана Цвейга «Шахматная навала» і вяртае глядача на пачатак 30-х гадоў у Аўстрыю, у якую прыходзіць нямецкая нацыяналістычная ўлада. «Каралеўская гульня» ўручаны прыз імя Юрыя Марухіна за найлепшую аператарскую работу, прыз за найлепшую мужчынскую ролю — свой спіс прызоў папоўніў папулярны нямецкі акцёр Олівер Мазуччы. І прыз глядацкіх сімпатый — таксама ў «Каралеўскай гульні». Уладальнікам прыза за найлепшую рэжысуру ў конкурсе ігравага кіно стала рэжысёр казахскага фільма «Агонь» Айтжан Касымбек, у гэтай жа стужцы і прыз за найлепшае гуквое (музычнае) рашэнне.

Дзве актрысы былі адзначаны ў Асноўным конкурсе ігравага кіно: прыз за най-

Золата і срэбра «Лістапада»

лепшую жаночую ролю накіраваўся ў Кітай — актрыса Яншу Ву за фільм «Дучы за яе ценем», Спецыяльны прыз журы за жаночую ролю — у Францыю: ім узнагароджана актрыса Лу Лампрос за фільм «Мая ноч». Спецыяльным згаданнем журы ўшанаваная венецусельская стужка «Унутранае ззянне». Прыз за найлепшы сцэнарый атрымала самая гучная карціна ў конкурсе «Лістапада» — іранска-французскі фільм «Герой» славагара іранскага рэжысёра Асгара Фархадзі: «Герой» сёлета стаў уладальнікам Гран-пры журы на Канскім кінафестывалі. Гэты ж фільм на «Лістападзе» быў узнагароджаны Спецыяльным прызам журы кінапрэсы «За натхненне і аўтарскі погляд на кінамастацтва».

У Асноўным конкурсе дакументальнага кіно 27-га «Лістапада» ўдзельнічалі 17 стужак. Гран-пры за найлепшы дакументальны фільм — у расійскай карціне «Далёкі план» рэжысёра Уладзіміра Галаўнёва. Надаўна «Далёкі план» атрымаў і Гран-пры Адкрытага фестывалю дакументальнага кіно «Расія» ў Екацярынбургу. У фільме сабраныя гісторыі з розных далёкіх рэгіёнаў Расіі пра тое, як кіно і кінатэатры літаральна ратуюць людзей. Журы конкурсу дакументальнага кіно ўзначальвала дырэктар тэлеканала «Беларусь 3» Наталія Марынава. Яшчэ прызы ў гэтай намінацыі атрымалі такія стужкі, як «Калакушы» (Турцыя) і «Ціхая спадчына» (Балгарыя). Прызам глядацкіх сімпатый за найлепшы дакументальны фільм ушанаваная карціна студыі «Беларусьфільм» рэжысёра Галіны Адамовіч «Страла». Яна ж атрымала і дыплом «За адлюстраванне гісторыка-культурных і цывілізацыйных кодаў нацыянальнай ідэнтычнасці». Дыпламамі былі адзначаныя фільмы «Нішчы я ўжо не буду» (Расія), «Свабодны палёт» (Іспанія, Расія), «Сацун-

Гран-пры фестывалю «Лістапад» у фільма «Ілхак» (Узбекістан).

XXVII Мінскі міжнародны кінафестываль «Лістапад» завершаны — фільмы прагледжаны, пераможцы названы. Аднак фестывальныя кінатэатры і кінатэатры сталіцы Беларусі мноства кінематаграфістаў з самых розных краін, умясціў у сябе і іншыя адметныя падзеі: творчыя сустрэчы, майстар-класы, круглыя сталы, падпісанне пагадненняў...

Надзея КУДРЭЙКА

50-годдзе беларускай анімацыі стала адной з галоўных тэм на фестывалі. Была прадстаўлена асобная праграма беларускіх анімацыйных стужак, два новыя творы «Беларусьфільма» ўдзельнічалі ў Конкурсе фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі «Лістападзік» (абодва атрымалі прызы), а адзін з самых аўтарытэтных і паважаных рэжысёраў Беларусі Ігар Воўчак, які сёлета адсвяткаваў сваё 75-годдзе, стаў першым узнагароджаным: на цырымоніі адкрыцця 20 лістапада ў сталічным кінатэатры «Масква» заслужаны дзеяч мастацтваў, рэжысёр і кампазітар Ігар Воўчак атрымаў спецыяльны прыз Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За захаванне і развіццё традыцый духоўнасці ў кінамастацтве». Прыз мэтру кіно ўручыў намеснік прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Ігар Петрышэнка, які зачытаў і вітальныя словы ўдзельнікам фестывалю ад Прэзідэнта Беларусі. Праз некалькі дзён свае вынікі падвёў «Лістападзік», і карціна Ігара Воўчака «Прэлюдыя і фуга» атрымала спецыяльны прыз журы «За сімфонію пацуду». Як сказала член журы «Лістападзіка» рэжысёр і дырэктар кінастудыі «Грузія-фільм» Хатуна Хундадзе: «Такі цікавы, такі эстэтычны, такі незвычайны анімацыйны аўтабіяграфічны фільм раней я бачыла толькі ў Рэзо Габрыяэлі. «Прэлюдыя і фуга» — ашапалены фільм, усе павінны яго паглядзець».

27-ы «Лістапад» стаў месцам сустрэчы не толькі фільмаў з глядачамі, але і кінематаграфістаў розных краін — у тым ліку кінастудыі, вытворцаў фільмаў. Цягам тыдня адбылося няшмала падзей, дзе стваральнікі кіно не проста абмяняваліся думкамі, але і падпісалі пагадненні аб супрацоўніцтве. У нядаўня 21 лістапада ў Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь прайшоў круглы стол з удзелам членаў фестывальнага дэлегацыі. На пачатку дыскусіі генеральны дырэктар кінастудыі «Беларусьфільм» Уладзімір Карачоўскі так акрэсліў яе тэму: «Прапаную разам абмеркаваць, якім павінна быць кіно ў нашай палітычнай, духоўнай і культурнай прасторы». Асобна ўдзельнікі сустрэчы пагаварылі аб праблемах агульнага кінапракату.

Расійскі акцёр і грамадскі дзеяч, прэзідэнт кінафестывалю «Залаты Вішнёў» Мікалай Бурыяеў прапанаваў стварыць канфедэрацыю творчых саюзаў Саюзнай дзяржавы, да якой маглі б далучыцца прадстаўнікі Талжыкістана, Узбекістана, Кыргызстана і іншых постсавецкіх краін. Дзю

Рэжысёр Аляксандр Кулямін і прадзюсар Юры Куняцоў-Таёжны атрымліваюць прыз «Лістападзіка» за фільм «Новенькі».

Акцёр Таленберген Байсакалаў на паказе фільма «Агонь» (Казахстан).

ку/Апошні» (Азербайджан), «Народжаны на Неўскім пятачку» (Расія), «МПШ-15. Анёл шчасця» (Грузія) і «Балада пра Галілея» (Балгарыя).

Традыцыяна ў рамках фестывалю «Лістапад» праходзіць і асобны Конкурс фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі «Лістападзік», у якім сёлета аб'ядналіся і анімацыйныя, і поўнаметражныя ігравыя стужкі, што дадала складанасці рабоце журы. А журы ўзначальвала расійская актрыса Ірына Шаўчук, якая ўжо многа гадоў з'яўляецца і генеральным дырэктарам фестывалю «Кінашок» у Анапе. У конкурсе было 13 фільмаў, і свае вынікі «Лістападзік» падвядзў яшчэ ў аўторак

23 лістапада ў мінскім кінатэатры «Піянер». Гран-пры за найлепшы фільм «Лістападзіка» атрымала чэшская поўнаметражная анімацыйная стужка «Навае мышы трапляюць у рай». Многа нагодаў для радасці з'явілася ў стваральніцаў ігравага фільма «Новенькі»: і рэжысёр, і прадзюсар былі гасцямі фестывалю, і на сцэну «Піянера» яны выхадзілі многа разоў і з вялікім задавальненнем. Фільм разлічаны на падлеткаў, у ім расказваецца гісторыя хлопца, які пераходзіць у новую школу, але хавае ад усіх, што мае анкалагічнае захворванне. Расійскі фільм «Новенькі» атрымаў прыз за найлепшы фільм для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі, дыплом ад дзіцячага журы, якое працавала на «Лістападзіку», прыз за найлепшую дзіцячую ролю і прыз за найлепшую дарослую ролю ў дзіцячым фільме. Спецыяльным прызам журы была ўшанаваная стужка беларускага рэжысёра Ігара Воўчака «Прэлюдыя і фуга», дыплом «За акараўную паліфанію душы паэта» — анімацыйная стужка беларускага рэжысёра Алены Пяткевіч «Я тайну ў глыбіні душы хаваю...», прысвечаная жыццю і творчасці Максіма Багдановіча.

У Конкурсе маладзёжнага кіно «Кіно маладых» галоўны прыз традыцыйна носяць імя знакамітага беларускага чэшскага поўнаметражнага рэжысёра Віктара Турава. І прыз імя Віктара Турава сёлета атрымала іранская карціна «Сын» рэжысёра Нушына Мераджы — трагікамедыя пра дарослага мужчыну, які пасля смерці маці пачынае выбудоўваць адносіны са светам і з людзьмі. Спецыяльны прыз журы — у французскай стужцы «Лулу». Журы «Кіно маладых» на чале з расійскім рэжысёрам і прадзюсарам Аляксеем Пяльновым разглядала ў гэтай намінацыі 22 вельмі розныя карціны — і поўнаметражныя і кароткаметражныя, і анімацыйныя і ігравыя. Так дыпломам за найлепшы анімацыйны фільм была адзначана работа з Аўстраліі «Жываліс па нумарах». Таксама дыпламы атрымалі такія фільмы: «Мядовая сігара» (Францыя), «Абуза» (Таджыкістан), «Ад дзвярэй да дзвярэй» (Індыя), «Белы гетэрасексуальны мужчына» (Расія), «Блакнітае сэрца» (Куба) і «Маякоўскі» (Расія).

Таксама на цырымоніі закрыцця XXVII мінскага міжнароднага кінафестывалю «Лістапад» быў уручаны шэраг спецыяльных узнагарод.

К

“Лістапад”: на экране і па-за ім

Перад паказам фільма “Ілхак” (Узбекістан): выканаўца галоўнай ролі Дзіларом Карымава, дырэктар канцэрна “Узбекфільм” Бахадур Адылаў, рэжысёр фільма Джахангір Ахмедаў, акцёр Тахір Саідаў.

Прыз Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь рэжысёру Ігару Воўчаку ўручае намеснік прэм’ер-міністра краіны Ігар Пётрышэнка.

падтрымаў генеральны дырэктар Агенцтва кінематаграфіі Рэспублікі Узбекістан Фірдаўс Абдухалікаў. Ён палзвіўся і добрымі навінамі са сваёй Радзімы: пасля вялікага перапынку адраджаецца Ташкенцкі міжнародны кінафестываль, палкам рэканструявана кінастудыя “Узбекфільм”, адроджаны Дом кіно, адкрыты новы Музей кіно і узбекскі філіял Усерасійскага дзяржаўнага ўніверсітэта кіно, працягваецца шчыльнае супрацоўніцтва з Беларуссю — ужо чатыры фільмы знята ўзбекскімі кінематаграфістамі з удзелам кінастудыі “Беларусьфільм”. Дарчы, адна з гэтых стужак — “Ілхак” рэжысёра Джахангіра Ахмедава — і атрымала сёлета Грын-пры “Лістапада”.

Генеральны дырэктар Агенцтва кінематаграфіі Узбекістана Фірдаўс Абдухалікаў і генеральны дырэктар “Беларусьфільма” Уладзімір Карачэўскі на падпісанні Дагавора аб супрацоўніцтве.

Госць “Лістапада” Мікалай Бурляеў — акцёр і прэзідэнт фестывалю “Залаты Віцязь”.

На фестывалі “Лістападзік” у кінатэатры “Піянер”.

дзяржаў СНД у галіне культуры назменна ўключае ў сябе пералік знакавых для Садружнасці міжнародных кінафестывалю. Сярод іх — “Залаты абыркос” у Арменіі, у Беларусі — міжнародны фестываль анімацыйных фільмаў “Анімаёўка” і мінскі

“Лістапад”, кінафестываль краін СНД і Балтыі ў Расіі, у Кыргызстане штогод праводзіцца “Умут” — Форум маладога кіно краін СНД. Таксама Аляксей Сазонаў згадаў, што Выканкам СНД на Мінскім міжнародным кінафестывалі “Лістапад” уру-

чае спецыяльны прыз “Кіно без межаў”.

23 лістапада ў Доме кіно прайшоў вечар памяці рэжысёра Віктара Турава, прывесчаны 85-годдзю з дня яго нараджэння. З успамінамі выступілі калегі кінарэжысёра, артысты,

Старшыня 27-га фестывалю “Лістапад” народны артыст Беларусі Аляксандр Яфрэмаў разбівае сімвалічную талерку на цырымоніі адкрыцця.

які здымаліся ў яго фільмах, яго дзеці — Арцём Тураў, Алена Турава — таксама знакаміты беларускі рэжысёр і член журы сёлетняга фестывалю “Лістапад” у раздзеле “Кіно маладых”. Алена Турава адзначыла: “Ёсць памяць, якую дзяржава дапамагае нам захаваць: існуюць вуліцы імя Турава, з’яўляюцца памятнай дошкай, у Магілёве штогод праходзіць цэлы кінатыдзень “Тураўская восень”. А на “Лістападзе” традыцыйна ўручаецца прыз імя Віктара Турава, якім і сёлета будзе адзначаны фільм з конкурсу маладзёжнага кіно”.

Сярод адметных гасцей фестывалю сёлета быў японскі акцёр, рэжысёр, стваральнік самурайшоу “Камуі” Тэцура Сімагуці. Адна з найбольш знакамітых яго работ — у дылогі Квенціна Таранціна “Забіць Біла”, дзе майстар-самурай не толькі быў пастаноўшчыкам баявых сцэн, але і сыграў запамінальнае роллю. У чавер 25 лістапада Тэцура Сімагуці прайшоў у Мінску майстар-клас для беларускіх каскадзёраў, які музыка ўпрыгожвала яго

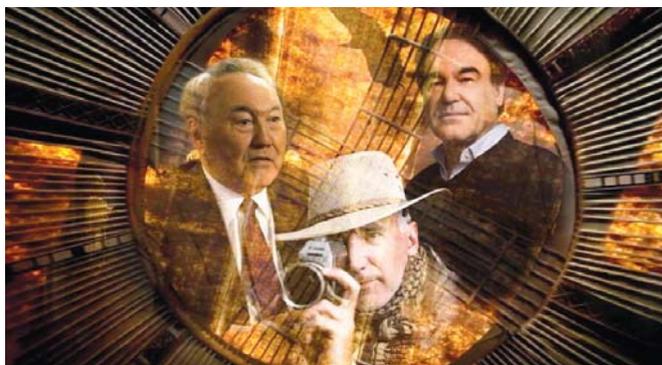
жонка, спявачка і аўтар песень Міка Кабаясі. А перад гэтым Уладзімір Карачэўскі ад імя кінастудыі “Беларусьфільм” і Тэцура Сімагуці падпісалі Пагадненне аб доўгатэрміновым супрацоўніцтве, якое стала першым у гісторыі для беларускіх і японскіх кінематаграфістаў: наперадзе шэраг сумесных праектаў.

Гучнымі паказамі адзначылася пазаконкурсная праграма. Шмат увагі было наладзена ўрачыстай беларускай прэм’еры дакументальнай стужкі “Qazaq. Гісторыя залатога чалавека” рэжысёра Ігара Лапацёнка — сустрэча з творчай групай фільма, прэс-канферэнцыі. Казахстанская прэм’ера адбылася летам, еўрапейская — на нядаўнім Рымскім кінафестывалі, трэці паказ — на “Лістападзе”: фільм створаны на падаставе некалькіх інтэрв’ю суветна слаўтага амерыканскага кінарэжысёра Олівера Стоўна з першым Прэзідэнтам Рэспублікі Казахстан Нурсултанам Назарбаевым. Адно з найбольш значных работ апошняга часу, якая сапраўды зацікавіла шырокую публіку ў розных краінах, прадставіла кінастудыя “Узбекфільм” — вострасюэтную драму “Я — не тэрарыст” Мухамада Алі Іскандарава: пра тых, хто далучыўся да тэрарыстычных групавак. Суветную прэм’еру свайго новага фільма “Лётчык” менавіта ў Мінску здзіўрасійскі рэжысёр і прадзюсар Рнат Даўліяўраў, які сёлета ўзначальваў журы Асноўнага конкурсу ігравага кіно. “Лётчык” — ваенная драма, у сюжэце якой выкарыстана рэальная гісторыя легендарнага Аляксандра Марэсьева. Увогуле, праграма расійскіх фільмаў на гэтым фестывалі была насычанай і яркавай. І гэта толькі асобныя работы, якія прыцягнулі ўвагу гледачоў і прэсы ў пазаконкурснай праграме “Лістапада”.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ і з афіцыйнага сайта фестывалю.

Тэцура Сімагуці праводзіць майстар-клас.

“Qazaq. Гісторыя залатога чалавека”.

Гэтымі днямі ў сталіцы адбываецца культурніцкі фест пад назваю Трыенале «Канцэпт». Ладзіцца такога роду імпраза ў нашай краіне ўпершыню. Як вынікае з назвы, гаворка ідзе пра мастацтва канцэптуальнае. А канцэптуальнае паводле вызначэння — гэта кірунак, дзе ўвага засяроджана на інтэлектуальным асэнсаванні твора. Сам жа канцэптуальны арт-аб'ект мае мэтаю трансляцыю той ці іншай ідэі. Лагічна запытаць: а што тут асаблівага? Нейкі ідэйны грунт ёсць у якога заўгодна мастацтва, нават калі вонкава яно падаецца чыста рэфлексійным. Асабліва канцэптуальнаму ў тым, што ўзровень непасрэдна мастацкай рэалізацыі практа прыніцоўвае значэння не мае. Канцэптуальнае мае сваю дэяльна на шырокім абшчы прамадэрнізму. У Еўропе і ў Злучаных Штатах Амерыкі гэтае колісь эпатажнае мастацтва даўно набыло кананічнасць і нават паспела забранзаваць.

Экспазіцыя «Канцэпт».

Кантэкст канцэпту

Пётра ВАСІЛЕЎСЬКІ / Фота Надзеі КУДРЭЙКІ

На нашым Трыенале прадстаўлены асобныя работы, ідэяныя практы — у розных жанрах і тэхніках. У наўняшні мастацтва выяўленчае і тое, якое называць выяўленчым можна толькі ўмоўна, таксама дэкаратыўна-прыкладнае, фота, інсталцыі, арт-дэзайн, віда-арт, перформансы і іншыя мастацкія практыкі. Браць у дзель у Трыенале мелі магчымасць усе, каму было што сказаць грамадэ, чым зацікавіць гледача, чым уразіць адмыслоўцаў, якія рабілі адбор твораў для экспазіцыі. Такім чынам у адной кампаніі апынуліся дыпламаваныя мастакі, студэнты і таленавітыя дылетанты. Агульная колькасць — каля 200 аўтараў з усёй Беларусі.

Сама мастакоў не першы раз ладзіць буйнамаштабную імпразу ў фармаце арт-фэстывалю, калі пад тэматычны альбо канцэптуальны праект адначасова заведзеныя лепшыя экспазіцыйныя пляцоўкі сталіцы. Як паказала практыка, гэта зручна і мастакам, і аматарам мастацтва. А гапоўнае — гэта магчымасць прадставіць для асэнсавання шырока панараму той ці іншай з'явы ў нашым мастацтве з акцэнтам на вызначальныя чыннікі. Так яно атрымаецца і гэтым разам.

Як звычайна, цэнтральнай экспазіцыя ладзіцца ў Палашы мастацтва. Тут можна пабачыць праект гродзенскага мастака Аляксандра Балдакова «Luminarium», дзе аб'яднаны арт-аб'екты, графічны кампазіцыі, прасторавыя скульптуры. Віцебская мастачка Валіяна Ляховіч скампанавала ў праекце «Залежнасць» жывяці і аб'екты ў стылістыцы «трэці-арт». Да рэалізацыі яе праекта спрычыналіся Віцебскі цэнтр сучасных мастацтваў.

Акрамя Палацы мастацтва, выставы разгорнуты ў Нацыянальнай бібліятэцы (рэтраспектыва жывяці і новага твора, спецыяльна адабраныя для Трыенале), Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага (скульптура і графіка ў праекце «Designatum»), Гарадскай мастацкай галерэі Леаніда Шчамялёва (узор класікі нашага авангарду — «Аляксандр Салаўёў. Як ёсць...»), Арт-гасцініцы «Высокае месца» (эксперыментальны тэксты «Тех-experience»). Штогосьці з прадстаўленага ў экспазіцыях

можна было пабачыць раней, на іншых выставках сучаснага мастацтва, але новы кантэкст высвятляе і ў звыклым новым глянці.

Ставіць знак роўнасці паміж канцэптуальнасцю і канцэптуальнасцю не варта. Гэта розныя рэчы. Першае — гэта здольнасць асобы мець сур'ёзнае, цэлеснае, гарманічнае, сістэмнае бачанне не з'яў і падзей. А ў дачыненні да творчасці канцэптуальнасць прадурджае трансляцыю гэтага бачання на грамаду праз мас-

тацкія вобразы. А што такое канцэптуальнасць, згадвалася на пачатку нататкі. Недзе на мяжы 80—90-х канцэптуальнасць была ў нас на слыху, а некаторыя беларускія творцы спрабавалі нават, гледзячы на маскоўскіх калег (там з канца 70-х фармавалася ўласная школа канцэптуальнага мастацтва), у гэтым напрамку шчыраваць. Нейкага заўважнага следу ў гісторыі нашай культуры і змені у ментальнасці нашай грамады тым выскі не пакінула. Тут справа ў тым, што не

кожную замежную страву можна ягатаваць на нашай кухні, а тым больш зацікавіць ёй нашых спажыцоў. У спрошчаным відзе канцэптуальнае мастацтва ў нас выглядала так, нібыта мастак выразнае і пераканаўчае, выставіў у раме нейкі тэкст з тлумачэннем сваёй погляду на рэчыннасць. Інакш кажучы, карыстаецца не ўласным выяўленчым мастацтвам. Гэта, падкрэсліў, велікі спрошчаны погляд, але прычына так яго тады ўспрымалася грамадою.

Што з сябе сёння уяўляе беларускі канцэптуальнасць, хай кожны вырашае сам, і фест, пра які ідзе гаворка, яму ў гэтым дапаможа. А мы адносна канцэптуальнасці нашай грамады тым выскі не пакінула. Тут справа ў тым, што не

творчасці вынікае з жыццёвай і грамадскай пазіцыі мастака. А пазіцыя тая мае грунтм інтэлект, сумленне, а часам і мужнасць. Гэта калі адмысловец, а тым больш творца, дакладна ведае межы сваёй маральнай прасторы. Аду мяжу ён не прыродзіў, хоць ты яго азаліў, а за другую не адступіў, хоць ты з ім што рабі. З нечым падобным, хіба не ў такой экстрамаральнай форме, даводзіцца сутыкацца ці не штодня і так званым простым людзям, і тым, хто пазіцыю сабе выбіраўнікамі, элітай.

Зрэшты, можна не замарочвацца канцэптуальнасцю. Можна жывь паводле сваёй рэфлексіі. І такое жывьце, такія творчасць у пэўным сэнсе могуць быць паўнаватарнымі. Усё залежыць ад кантэксту.

Для роднасных душ

Новыя тэхналогіі ўсё больш актыўна ўваходзяць у побыт, у тым ліку і ў галіне музыкі. Цяпер зусім не абавязкова збірацца выканаўцам у студыі, каб запісаць новы матэрыял. На дапамогу прыходзіць Інтэрнэт. Дастаткова наўняшнасць кіраўніка-прадзюсара, яго здольнасці арганізаваць працэс, і праз некаторы час у Сеціве з'яўляюцца новыя запісы. Так здарылася ў 2013-м, калі з ініцыятывы бас-гітарыста і скрыпача, былога ўдзельніка «Песняроў» ды джазавых груп Ігара «Стэфэ» Сафонава і Барыса Берніштэйна, жыхара Атланты, музыкантамі з розных краін была запісана і выдана на CD праграма «Васілье жабракі». Матэрыял быў ушанаванне паміж кампазітара Ігара Паліводзі, які напісаў гэтую праграму яшчэ для «Песняроў», але якая так і не была выдана на гуканосьбітах.

таксама спявачка Людміла Куч і гітарыст Віктар Малчанюў. Амаль усе яны — прадстаўнікі збытнага старэйшай генерацыі. А вось дзяўчына моладзь выступіла ў асобах кантрабасіста Аляксея Крышталя, саксафоніста і спявака Паўла Аракеяна і выканаўцы на клавійных Максіма Лоскутава. Гукарэжысэрамі выступілі Мікалай Няронскі (адначасова дэзайн выдання) і Дзіма Граччак-Грацянскі (Канада).

Праслушаўшы праграму, міжволі прыходзілі да высновы, што задуманае шалкам атрымалася. Адкрываецца яна знакамітай тэмай «Lullaby of Birdland» Джорджа Шырынга. Трэцім нумарам гучыць не менш славуты «Savanna» Хуана Цізола і Дэюка Элінгтана, які запісаны сама Уладзімірам Ткачкіным з удзелам тэатры і музыкантаў розных генерацый, былых мінчан, якія цяпер жывуць у розных краінах і ўпоўнае явялі праймае ў джазе. На вокладцы альбома Барыс пазначыў: «Soulmates» менавіта пра нашы жыхары, пра годнае стаўленне да ўласнай справы...»

Менавіта дзеля гэтага былі абраны найпершы відэамай джазавыя стандарты, аранжаваны для якіх зрабіў Уладзімір Ткачэнка. А яго творчасць — гэта заўсёды знак высокай якасці! Апрача яго, асноўныя дзейныя асобы праекта — саксафоніст Ігар Бабіч з Канады і мінчанін, гукарэжысёр, бас-гітарыст Мікалай Няронскі. У запісе асобных твораў удзельнічалі барабанчык Марк Шмелынкі (Германія), даўні ўдзельнік мінскай «Тонікі» саксафоніст Сяргей Гурбальнічкі (ЗША), а таксама саксафоніст Андрэй Матлін (ЗША), які гэтым разам выступіў як піяніст у п'есе «Samba for Samba». Сарод мінчан былі

Дамітрый ПАДБЯРЭЗСКІ

Па клавішах чорных і белых

Пачатак зімы будзе адзначаны грандыёзнай падзеяй: 1-10 снежня ў сталіцы адбудзецца Міжнародны конкурс піяністаў «Мінск-2021».

Надзея БУНЦЭВІЧ

Колькась падзенных зважак — 49 з сямі краі: Арменія, Казахстан, Кітай, Расія, Узбэкістан, Украіна і, вядома Беларусі. Нашых піяністаў — прыблізна палова, больш дакладна — 26. Але ўсё гэтыя лічбы пакуль заўчымася. Бо ўдзельнікаў звычайна бывае крыху меней: хтосьці можа захварэць, хтосьці — пералудзіць, не паспее падрыхтавацца і т.п. Канчатковыя статыстыку даведземся адразу пасля лёсавання. Але ёсць іншыя лічбы, што не змяняцца.

У прыватнасці, узрастава планка конкурсу — ад 16-ці да 30-ці гадоў. Тры туры. Першы два — сольна, на сцоне Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Трэці — у філармоніі, у суправаджэнні Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра. Прычым на другі тур павінны прапусціць толькі палову ўдзельнікаў, а на трэці — увогуле ўсяго шасціраў піяністаў.

Абавязковы для ўсіх твор — беларускі. У спісе рэкамандаваных кампазіцый патрапілі п'есе 19-ці айчынных твораў XIX — XXI стагоддзяў, сярэд якіх Пётры Цішкаўскаў, Лёў Абеліцкі, Яўген Глебаў, Уладзімір Аляўніцаў, Вячаслаў Кузняшоў, Галіна Гарэлава і інш. Для прызіва тура абрана былі яшчэ 30 лепшых сусветна вядомых фартапьянаў кантэрту.

Міжнароднае журы, у складзе якога прадстаўнікі Арменіі, Казахстана, Малдовы, Расіі, Узбэкістана, узначаліць народны артыст Беларусі, прафесар Ігар Аляўніцаў, які на сённяшні дзень з'яўляецца адным з найбольш папулярных і запатрабаваных гаспадаркоў піяністаў. У апошнім перакананне і кантэрт адкрыцца, дзе ў яго выкананні прагучыць найскладаная «Рамондыя ў блазновых тонах» Джорджа Гершына. Але пачнецца тваарына і галавонда ўвесь конкурс сімфанічным творама Вячаслава Кузняшова «Васілье з нагоды».

Равадзца сапраўды ёсць чаму. За чворы стагоддзі існавання гэтага конкурсу ён ладзіцца ўсяго ў 6-ы раз. Калі ранейшыя пераможцы былі па чатыры-пяць гадоў, дык цяперашні — ажно сем. Але адно тое, што спаборніцтва ўсё ж адбудзецца, нягледзячы на складаныя эпідэміялагічныя ўмовы, пераконвае ў яго далейшым паспяховам развіцці.

Зямля-карміліца і людзі. На балоце

Кожны тэатр мае сваю зытоўку, а то і некалькі такіх пастановак, назва якіх адразу асацыюецца з назвай калектыву. Візітоўкай Мазырскага драматычнага тэатра імя Івана Мележа сёння ўспрымаецца спектакль «Людзі на балоце», двойчы ўганараваны на нядаўняй Нацыянальнай тэатральной прэміі. Лаўрэатамі сталі гадоўны рэжысёр тэатра Раман Цыркін і артыст тэатра Міхась Кліменка, які выканаў ролю Халімона Глушка.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Спектакль паводле Івана Мележа ў тэатры, што носіць імя гэтага беларускага класіка, — заканамернае, свядчэнне захаваўна гістарычнай памяці і пра пісьменніка, і пра нашу нацыянальную спадчыну. Бо словазлучэнне, паказанае ў назву, даўно ўспрымаецца сімвалам беларускай мінуўшчыны і адначасова халандым выравацца з балога, што зачытае не толькі гістарычнымі рэаліямі, але і проста завядзёнкай.

Укладзі раман у спектакль (і нават тваа, бо акрамянаго паказе яшчэ і «Польку навальніцы», што ставіў другой часткай трылогіі «Палеская хроніка») — справа няпростая. У 1960-ы выйшла інсцэніроўка, ажыццэўшаная журналісткай Тамарай Абакумоўскай і артысткай Зінаідой Браварскай, праз некаторы час яна была ўвосабодзена ў Мазыры. Многія памятаюць і папраўдэе знаваку кінастужку Віктара Турава, што выйшла на экраны ў 1981-м. Але час прабуе новых падыходаў, пераасэнсавання — і Мазырскі драмтэатр звярнуўся да інсцэніроўкі

новага «пункцірнага» мыслення, што становіцца ўсё больш уласціва пярэрашаму часу і закладнае шматлікімі серыяламі. Нават выкарыстанне музыкі падобна «адбукнам» між асобнымі суканамі-фрагментамі, які гэта бывае ў тэлепраграмах народнай спэцыя ў спектаклі частей гучыць пры замяненні, калі трэба змяніць месца дзеяння.

Здавая «Гладкавасць» падладзена як каніцэптыўна: невыпадкова спектакль пачынаецца з фігуры камуніста-актывіста, застыла, бы помнік Леніну, ды яшчэ на некаторым узвышэнні — бышам на п'едэстале. Заканчывацца першая дзея яшчэ адной застылай фігурай — Ганны з піраго, што сімвалізуе яе злогу на ўвесьце з нялюбам, ды зможным Яўхімам. На тое ж праўце і сігнафігара: паміж двума драўлянымі ці то хатамі, ці то ўзвышчямі «гліхімі» збудаваннімі без вокнаў — прагіналі, што становіцца свосасабільным ухвадам, паргалам у інашае вымярэнне — сімволіку. Па тым экране будзе павольна цячы кроў, у сцоне Ганны з Васіліем Дзітлікам узнікне зара-

пад-снегапад, у сінеючую прорву сыйдзе згвалтаваная-падманутая Хвеська. У час астатняй дзеі героі часнікам ходзяць-бадзяюцца па сцэне, бышчам не ведаюць, што ім рабіць, вымаўляючы тэкст: тупаюць-грухаюць ботамі па дошках, і тое «туп-туп» становіцца яшчэ адным сімвалам бяспаласнай эпохі, дзе няма месца паўшумам — толькі крыку замест нармальнай чалавечай гутаркі.

На гэкім лаволі історычным фоне Халімон Глушак, ажно сінграў Міхась Кліменка, успрымацца не праславутым «зулаком», што наймаў парубка, а балай адліным пярэрашам чалавекам, які хварэе не за сабе, а за зямлю і тое, хто і як будзе яе апрацоўваць. Ці ж не сімвалічна, што ўвесьце з нялюбам, ды зможным Яўхімам. На тое ж праўце і сігнафігара: паміж двума драўлянымі ці то хатамі, ці то ўзвышчямі «гліхімі» збудаваннімі без вокнаў — прагіналі, што становіцца свосасабільным ухвадам, паргалам у інашае вымярэнне — сімволіку. Па тым экране будзе павольна цячы кроў, у сцоне Ганны з Васіліем Дзітлікам узнікне зара-

Яўген РАГІН

І недаравална забыцца на тое, што папленчкі Каліноўскага Валерыі Урублеўска і Жалудка (рэдагаваў, друкаваў і распаўсюджваў “Мушыцкую праўду”) у эміграцыі стаў героем Парыжскай камуны. А Ігнат Дамейка з Карэліччыны, знакаміты філамат, займаўся геалогіяй, стаў у Чылі рэктарам універсітэта. Імем Дамейкі названы не толькі гэты ўніверсітэт, але і горны краж, адзін з чылійскіх гарадоў. Ян Чорскі з Верхнядзвіншчыны вывучаў будову берагоў Байкала, склаў першую геалагічную карту ўзбярэжжа. Яго імем названа сістэма горных хрыбтоў у Якуціі, Забайкалі, у Магаданскай вобласці.

Я штосьці не чуў, каб у клубах ды бібліятэках названых рэгіёнаў ладзіліся важкія акцыі па папулярызацыі названых асоб. Словам, ёсць над чым працаваць. Пра гэта — і сённяшні агляд рэдакцыйнай пошты.

Вельмі важна не забывацца на герояў мінуўшчыны, але важна ўдзява шанавань тых, хто мацуе нашу славу сёння. Такіх матэрыялаў у нас, на жаль, малавата, таму кожны — на вагу золата. Да прыкладу, дырэктар **Слонімскага** раённага краязнаўчага музея імя Юсіфа Стаброўскага Алена Сухарукава распавяла пра Ірыну Шпыркову, якой напрыканцы года спаўняецца 85 гадоў: “*Ірыну Рыгораўну па заслугах можна лічыць легендай слонімскай зямлі, ветэранам музейнай дзейнасці. У 1958 годзе пасля заканчэння БДУ яна пачала працаваць маладым спецыялістам у нашым музеі. Адпрацавала 58 гадоў, з іх 45 — дырэктарам. Ірына Рыгораўна стала ініцыятарам правядзення раскопак на мясцовым замчышчы. Пад яе кіраўніцтвам была створана новая музейная экспазіцыя. Ірына Шпыркова — аўтар шматлікіх публікацый на краязнаўчы тэмы. Яна цяпер — на заслужаным адпачынку, але прымае ўдзел у нашых мерапрыемствах.* Адзін запіс у працоўнай кніжцы — гэта, пагадзіцеся, паказчык і правільна абранага лёсу, і высокага прафесіяналізму. Напоўна, толькі тады можна казаць пра пераёмнасць пакаленняў, калі за ўзор жыцця сённяшні малады спецыяліст возьмуць лёс Ірыны Шпырковай.

Яшчэ адна інфармацыя са **Слонімсчыны**. Яна таксама пра пераёмнасць традыцый. Спецыялісты раённага цэнтру культуры, народнай творчасці і рамёстваў паведамляюць, што народнае аматарскае аб’яднанне “Чараўнічы-каравайнічы” з **Навасёлкаўскага** цэнтру культуры з’яўляецца носьбітам элементу нематэрыяльна-культурнай спадчыны “Традыцыя выпечкі караваў на Слонім-

Гадоў колькі таму ў Вялікай Бераставіцы, ля старога касцёла ў цэнтры мястэчка, я запытаўся ў тутаўшых старшакласнікаў, якім чынам касцёл гэты звязаны з лёсам Кастуся Каліноўскага (існуе меркаванне, што менавіта тут друкавалася “Мушыцкая праўда”). Адказаў ніхто не ведаў. Больш за тое, і пра Каліноўскага асобна з маладзёнаў так і не здолелі сказаць штосьці ўцямнае. Свет, на жаль, недасканалы. У Мурагах на Расоншчыне школьнікі не маглі патлумачыць, што “фантастычнага” зрабіў для Беларусі іх зямляк Ян Баршчэўскі. Хто вінаваты? Школа і бібліятэка.

Жыццё, напоўна, пачне мяняцца, калі мы перастанем блытаць Орду з ардой. У нас ёсць кім ганарыцца. За гэтым гонарам — моц нацыі.

Ганарыцца сваім і сваімі

- На здымках:**
- 1 Падчас абласнога семінара-практыкуму па ткацтве, што прайшоў у Лідзе.
  - 2 Валанцёры ў Даўкшышчах.
  - 3 Ірына Шпыркова — душа Слонімскага музея.
  - 4 Песні пад баян для маланаселеных вёсак Слонімсчыны.
  - 5 Шышкі, кветкі і птушкі для Паўлаўскага караваю.
  - 6 Казачны доктар у Бабруйску вучыць дзяцей здароваму ладу жыцця.

шчыне. Каляндарна-абрадавая выпечка”. Дык вось, згаданае аб’яднанне пастаняна ладзіць абрадавыя анімацыйныя праграмы. Да прыкладу, 13 лістапада ў этнагасціёні для дзяцей прайшоў майстар-клас па вырабе ўпрыгожанняў на Паўлаўскі каравай: шышак, кветак, птушак.

Цяпер — зноў пра асобу. Наша стала аўтарка Вольга Заянчкоўская, бібліятэкар **Астравецкай** раённай бібліятэкі, піша пра паэта-земляка Станіслава Валодзьку, які жыве ў Латвіі: “65 гадоў таму будучы творца нарадзіўся ў вёсцы Падольцы. З гэтай нагоды супрацоўніца **Падольскай сельскай бібліятэкі Вера Малахевы** правяла мерапрыемствы ў бібліятэцы і ў школе. А ў **Астравецкай раённай бібліятэцы** вечарына пра Станіслава Валодзьку і кніжная выстава называлася “Паэт з беларускай душой”. Спадарыня Воль-

га, вы шмат пішаце ў “К” пра сённяшні дзень малой радзімы, вялікі дзякуй. Але даведзца хацелася б і пра мінуўшчыну. Напрыклад, пра першага расійскага консула ў Японіі, мовазнаўцу Юсіфа Гашкевіча. Пасля адстаўкі ён жыў у мястэчку Малі вшага раёна. Гэта праўда, што вандроўнік сам даў мястэчку назву па ўзоры дзяржавы ў Афрыцы? Чакаю вашага ліста.

Пра творчыя перамогі паведамляе намеснік дырэктара **Смаргонскага** раённага цэнтру культуры Ганна Сабінская. Па выніках міжнароднага конкурсу творчасці і талентаў “зорная дзі” (Ніжні Ноўгарад) народны ансамбль народнай песні “Хутарок” (кіраўнік Югенія Ломаш) узнагароджаны лаўрэатскім дыпламам першай ступені, а народны цымбальны аркестр імя Аляксандра Дзяржэўскага пад кіраўніцтвам Вольгі Грагоўскай і Ла-

рысы Клімянок атрымаў Гран-пры. “Але гэта яшчэ не ўсё! — радуецца Ганна Сабінская. — Не засталася без узнагарод і народная эстрадная студыя “Міраж”. У III Міжнародным фестывалі-конкурсе творчасці “Піраміда зорак” (Мінск) дыпламы лаўрэата першай ступені дасталіся **Настассі Прхірэвай і Іне Харко** (кіраўнік студыі). Такай жа узнагароды ўдастоены народны ансамбль песні і танца **Міхала Клеафаса Агінскага** (хормайстар **Тамара Валчанкова, дырыжор Аляксандр Лях**). “К” далучаецца да віншаванняў!

У **Лідскім** аддзеле рамёстваў прайшоў абласны семінар-практыкум “Адраджэнне і папулярныя з’явы традыцыйных тэхнік ткацтва на Гродзеншчыне”. Супрацоўнікі РЦК сцвярджаюць, што белаўзорыстае ткацтва — брэнд панямонскай зямлі. Яно аб’ядноўвае розныя тэхнікі

ручнага ткацтва, у выніку ствараецца белае палатно са складанай дробнаўзорнай структурай паверхні і цікавай фактурай. Нашы бабулі выкарыстоўвалі такое палатно для вырабу абрусаў і сурвэтак. Але непераўздытным узорам творчасці застаюцца па ткацтве. Высокі мастацкі ўзровень тут дасягаецца за кошт вытарвання пражы, запраўкі кроснаў. Сваім досведам з удзельнікамі семінара дзяліліся майстры адзела рамёстваў і традыцыйнай культуры **Валянціна Сільвановіч і Марыя Шылкоўская**. Падчас мерапрыемства працавала выстава вырабаў з **Фонда Гродзенскага АМЦНТ**.

Гэты вопыт таксама варта ўзяць абавяваць і прапагандаваць. Справа ў тым, што цягам некалькіх гадоў пра сельскую бібліятэку аграпрадка **Мураваная Ашмянка** (Ашмянскі раён) дзейнічае група валанцёраў з ліку мясцовых вучняў. Яны дапамагаюць бібліятэкарку дастаўляць кнігі і часопісы ў аддаленыя вёскі. Робяць гэта валанцёры на роварах. 13 лістапада валанцёры наведлі вёску **Даўкшышкі**.

Да месца тут згадаць і аб праекце **Слонімскага** сектара нестасцяяннага абслугоўвання, работнікі якога разам са спецыялістамі **Навасёлкаўскага** цэнтру культуры наведлі вёскі **Харашэвічы, Валчунь, Малы-**

шэвічы, Піронім, Ісаевічы, Львоўшчыну, Кавалі і Навасёлкі. І паўсюль прагучалі шчырыя песні пад баян.

Пра кніжны інклюзіў напісала дырэктар **Бярэзінскай** раённай бібліятэкі **Наталля Маеўская**: “Увесь лістапад на **Бярэзіншчыне** доўжыцца месячнік “Літаратурнае краязнаўства ў асобах”. Супрацоўнікі нашай установы наладзілі для наведвальнікаў аддзялення дзённага знаходжання для інвалідаў інклюзіўную арт-гасціёню “Літаратурныя галасы **Бярэзіншчыны**”. Падчас мерапрыемства ажыццэвілі творчы **Міхаіла Пазнякова, які ў 1970-я** настаўнічаў у нашым раёне. Кожны з прысутных мог выступіць у ролі самадзейнага артыста **тэатральнай дзеі** наводзе апавяданняў пісьменніка”.

Палац мастацтваў **Бабруйскага** аддзелаў для дзяцей вандроўку ў краіну здароўя. Культурганізатар сектара па рабоце сярэд дзяцей **Наталля Давідовіч** распавяла, што 16 лістапада прайшла гэтаралізавана-пазнаваўчая праграма для вучняў сярэдняй школы № 28. Казачны доктар паведамаў, як трэба клапаціцца пра здароўе, гарвары таксама пра правільнае харчаванне і рацыянальны рэжым дня, навучыў, як мыць рукі. Такія мерапрыемствы варта і для дарослых ладзіць.

Беражыце сябе, шануюныя, і пішыце пра цікавае! Сустрэнемся праз тыдзень.

Павел САЛАЎЎ /
Фота аўтара

Мастацтва з буслянога краю

Работы членаў Ганцавіцкага раённага дома рамёстваў займаюць сёння ўсё свабоднае ад кніг месца ў філіяле Прэзідэнцкай бібліятэкі. 19 лістапада майстры прадставілі свае работы для запрошаных гасцей. Таццяна Лычагіна адзавалася пра іх як пра людзей незвычайнай дабрны і выдатных педагогаў. Бо ў гэты дзень гасцям можна было паспрабаваць сябе ў вытворчасці вырабаў.

Малюнкi на тканiне i дыванах прадставлены Вольгай Івановiч, ураджэнкай вёскi са старажытнiмi звычаямi Люсiна. З дзяцiнства яна любiла маляваць, прыгтым традыцыйныя для iх мясцовасцi матывы, таму i звязала жыццё са спецыяльнасцю мастака. Цяпер у доме рамёстваў яна адкрыла напрамак традыцыйнага роспiсу, распрацавала i ўкаранiла праграму па рабоце з дзецьмi.

Разнастайныя вырабы з саломкi прадставiла Валяцiнка Занько, у якой за плячымi дваццацiгадовы досвед працы ў гэтым рамястве. Яна можа сплiтаць разнастайныя вырабы амаль не глядзячы, што i прадэманстравала на майстар-класе. Яна таксама раскрыла сакрэты часу збору сцёблаў хлебных злакаў, з якіх вырабляюць саломку, каб яна была цёплай i падатлiвай.

Макатку, характэрнае для Брэсцкай вобласцi гаспадарчае прыстасаванне, вырабляе Марыя Муха. Гэтак прыстасаванне прызначана для завешвання алтуны пачынаючы з 1988 года Марыя Муха працуе ў Ганцавіцкiх установах культуры,

Вось ужо тры з паловай гады ў філіял Прэзідэнцкай бібліятэкі ў Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь можна прыйсці, каб папрацаваць з літаратурай і каб наведваць самую разнастайную экспазіцыю. Загадчыца філіяла Таццяна Лычагіна можа раскажаць пра іх шмат. Нядаўна на пляцоўцы бібліятэкі праходзіла выстава Алы Губарэвіч, кандыдата хімічных і філасофскіх навук, якая адкрыла ў сабе талент да рукадзелля. Таксама тут была прыватная экспазіцыя ручнікоў, прадставіліся ўзоры беларускай, украінскай, рускай вышыўкі. Выставу наведваў Надзвычайны Паўнамоцны пасол Украіны Ігар Кізім разам з украінскай дыяспарай. Вось і зараз з 15 лістапада па 15 снежня тут праходзіць выдатная выстава “Шэдэўры Ганцавіцкіх майстроў”.

Марыя Патапчук і Таццяна Лычагіна.

ры, першая ў раёне пачала збіраць узоры ткацтва. А яшчэ Марыя Іванаўна прывезла калекцыю хустак.

Кераміку на выставу прывёз Віталій Шапелевіч, ганчар па адукацыі. Доўгі час ён набіраўся досведу ў майстэрні Алеся Косткі. Цяпер на роднай Ганцаўшчыне ў яго свая студыя, а напружаная праца дазволіла стаць народным майстрам Беларусі.

Мусіць, кожны ў хаце сваіх дзядуль і бабуль мог бачыць дываны з ірванай матэрыі. Давяла да дасканаласці майстэрства іх

вырабу Алена Цялушка. Яна сапраўды майстар на ўсе рукі і зараз займаецца ткацтвам разнастайнымі тэхнікамі.

А вось вышыўкай ручнікоў у ганцавіцкім доме рамёстваў займаецца Ульяна Віннік, народны майстар Беларусі. Яна распавядала, што ў маладосці і ў поле брала з сабой вышыўку, каб падчас адпачынку займацца любімай справай. З дзяцiнства любоў да вышыўкi i ткацтва пранесла Нiна Казак, таксама народны майстар Беларусi. У яе родзе ўсё займаюцца ру-

кадзеллем, ад бабулі Нiны Мiкалаеўны да яе ўнучак. На майстар-клас у філіяле Прэзідэнцкай бібліятэкі яна прывезла з сабой сапраўдныя кросны і паказала, як няпроста, але цікава працаваць на іх.

«Ганцавіцкі дом рамёстваў існуе з 1997 года, — дала каментарый па тэлефоне яго дырэктарка Ала Занько. — Мы дэманструем сваю працу на розных мерапрыемствах, пастаянныя госці «Славянскага базару». Вырабы нашых майстроў вядомыя па ўсёй рэспубліцы і купляюцца з вялікай ахвотай. Акрамя таго пераймаць

Дываны з буслом.

Ганчарныя прылады.

Вышытыя хусткі.

старадаўняе майстэрства ў дом рамёстваў прыходзяць дзеці. У філіял Прэзідэнцкай бібліятэкі ў Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь мы патрапілі па запрашэнні Таццяны Трушыннай, кіраўнік аб'яднання “Папараць-кветка” пры Саюзе майстроў Беларусі, спецыяліста па народных льяляках. А пасля гэтай выставы некаторыя работы нашых майстроў

будуць экспанаваны ў Мінскай абласной бібліятэцы імя Пушкіна».

Дарэчы, на многіх творах майстроў з Ганцаўшчыны прадставлены буслы. Гэтая птушка — сімвал нашай краіны, які ёсць і на гербе гэтага горада. Так што можна казаць, што творчасць Ганцавіцкіх майстроў — гэта мастацтва з самага сэрца Беларусі.

Вельмі тонка і дрыгочка адчувае свет мастацтва Вольга Кулікова — майстар народных промыслаў аддзела рамёстваў і традыцыйнай культуры Астравецкага раённага цэнтры культуры і народнай творчасці. Пра дзейнасць Вольгі Іванаўны можна апавядаць бясконца: яе карціны, малюнкi, дэкаратыўныя ўпрыгожанні здзіўляюць многіх. Не пакідаюць абыякавымі і шкляныя вырабы, распісаныя рукой майстра. Шкло відазмяняецца пад яе пэндзлем, становіцца казачным і незвычайным.

Нарадзілася таленавітая дзяўчына ў горадзе Прыпяць, што ва Украіне. Магчыма, там

Калі ажывае шкло

Вольга Кулікова.

Распісанае шкло.

і складалася б жыццё Вольгі Іванаўны, але збег абставін унёс свае карэктывы. Пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС дзяўчына разам з сям'ёй пераехала ў Беларусь. Даўняе захапленне мастацтвам прывяло Вольгу ў Бабруйскае дзяржаўнае прафесійна-мастакі каледж, які яна скончыла ў 2002 годзе. Так нарадзіўся мастак роспісу па дрэве. Маладая, энергічная, яна поўнасьцю аддавала сілы і час любімайму занятку. Разам з выхаванцамі Рудзенскага цэнтры пазаславнай работы стварала сапраўдныя шэдэўры. Вольга Іванаўна з замілаваннем прыгадвае той час і сваіх першых вучняў.

У 2010 годзе жанчына захапілася размалёўкай шкла і ўвесць вольны

час прысвяціла ўлюбёнай справе. Воляй лёсу таленавіты майстар трапіла на Астравецчыну і ўжо амаль цэлы год працуе ў Астравецкім раённым цэнтры культуры і народнай творчасці.

Старанная, творчая, таленавітая — так характарызуюць Вольгу Іванаўну калегі. Можна бясконца назіраць за яе працай. На вачах адбываецца сапраўдны чуда. Звычайны шкляны выраб набывае адмысловую душу, пачынае граць новымі фарбамі.

Мастацтва — гэта чуда. У гэтым упэўнена і сама майстрыха. А гэтыя чуды Вольга Іванаўна штодзённа стварае ў сваёй творчай майстэрні.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ,
бібліятэкар Астравецкай раённай бібліятэкі

Наташыны бабулі і мама — знаўцы народных песень, так што дзяўчынка расла ў доме, у якім ніводнае свята не праходзіла без спеваў. Ужо ў паўтара года яна праспявала на сямейным свяце прыпеўку: “Кукарэўка пеўнік / Пасярод балота. / Хлопец дзяўчыну цалуе, / Дык і мне ахвота!” — і тэатральна раскланялася пад апладысменты і смех сваякоў. У чатыры гады Наташа была актыўнай удзельніцай мастацкай самадзейнасці ў дзіцячым садку, вельмі любіла выконваць песню “Нясе Галя воду”. У шэсць гадоў мама адваяла сваю спявачку ў музычную школу на фартэпіяна аддзяленне. Свет музыкі адкрыла дзяўчынец выкладчыца Эліны Шынкарэнка. У 1995 годзе Наташа паступіла ў Гомельскі каледж мастацтваў імя Нестара Сакалоўскага па класе “Харавое дырыжыванне, Народны хор”.

Апотым быў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры. Вучобу сумішчала з працай у Цэнтры пазашкольнай работы “Кантакт” Цэнтральнага раёна Мінска. І па сёння адным з любімых калектываў для Наталлі Віктараўны з’яўляецца Нацыянальны акадэмічны народны хор Рэспублікі Беларусь імя Генадзя Цітовіча. “Была ў мяне магчымасць уладкавацца на працу ў гэты калектыў, — згадвае яна, — але я вярнулася ў родны Светлагорск. І не шкадую”.

І ЗАЛА ПАПЯВАЕ

З 2004 года малады спецыяліст працуе ў Светлагорскім гарадскім Цэнтры культуры кіраўніком дзіцячага фальклорнага вакальна-харэаграфічнага ансамбля “Зорачка” і адначасова спявае ў ансамблі «Светліца». Стварылі апошні ў 1988 годзе, ансамблем кіравалі Галіна Ур’ёўская і Святлана Пінчук. Народны вакальны ансамбль “Светліца” ўжо падчас першых сваіх выступленняў заваяваў любоў глядачоў Светлагорска. У 2007 годзе дырэктар ЦСК прапанаваў Наталлі Віктараўне стаць кіраўніком “Светліцы”. Калектыў выконвае беларускія і рускія народныя песні, песні вядомых беларускіх аўтараў і кампазітараў, прапагандуе сучасную музыку, напісаную ў народным стылі. Вы-

Гаспадыня “Светліцы”

Музыкантамі не нараджаюцца?

“Светліца” ля Гомельскага абласнога грамадска-культурнага цэнтра пасля чарговага канцэрта.

ступленні заўсёды яркія і відовішчныя. Глядзельная зала часта падпявае самадзейным артыстам.

Наталія Баршчэўская імкнецца захаваць у калектыве сяброўскія адносіны, усяляк заахвочвае імкненне ўдзельніц развівацца.

Дачка Наталлі Віктараўны скончыла музычную школу, але жыццё сваё звязала з вывучэннем замежных моў. Яна студэнтка Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта. Цяпер усе надзеі на стварэнне музычнай дынастыі Наталія Баршчэўская ўскладае на малодшага сыночка, які

заўсёды спявае ў вольны час і з задавальненнем ходзіць з мамай на рэпетыцыі.

ГАСТРОЛІ І ЦЭНАГОРОДЫ

Ансамбль “Светліца” — удзельнік міжнароднага фестывалю фальклорных калектываў у акрузе Мендлп (Вялікабрытанія), канцэртнай праграмы на міжнародным фестывалі песні «Падляская нота» ў горадзе Бельск-Падляскі (Польшча). Калектыў браў удзел у справядным канцэрце Гомельскай вобласці ў зале Белдзяржфілармоніі, у рэспубліканскім фестывалі-кірмашы

працаўнікоў вёскі “Дажынкi”, рэгіянальным фестывалі народнай творчасці, народных промыслаў і рамёстваў “Дрыбінскія таржкі”, у выступленнях на XXIV Міжнародным фестывалі мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску”, у канцэртнай праграме, прысвечанай Дню беларускага пісьменства ў Рагачове, у тэлевізійным аглядзе-конкурсе “Песні маёй краіны”, у міжрэгіянальным фестывалі мастацтваў “Зоры над Дняпром” (Рагачоў). Усе канцэртныя пляцоўкі “Светліцы” і не пералічыць.

За вялікі ўклад у культурнае развіццё Светлагорска хармайстар і артысты калектыва неаднаразова ўзнагароджваліся дыпламамі, ганаровымі граматамі, падзякамі гарадской адміністрацыі і Гомельскай вобласці. Калектыў атрымаў Гран-пры на VI Абласным міжгалавіновым фестывалі аматарскай мастацкай творчасці прафсаюзаў, дыпломы рэспубліканскага фестывалю харавога мастацтва “Пеўчае поле”, абласнога агляду-конкурсу вакальных ансамбляў народнай песні з найменным “народным”, прысвечаным 70-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне...

УМЕННЕ ПРАЦАВАЦЬ З ПУБЛІКАЙ

У рэпертуары калектыву — больш за 100 песень. Ёсць сольныя нумары, дуэты, трыа. Часцей за ўсё ў Наталлі Віктараўны няма асаблівых прышчыпаў у падборы рэпертуару. Яна выбірае песні да душы, а затым раіцца з калектывам. Галоўная задача кіраўніка ансамбля, каб удзельнікі ў выкананне кожнага твора ўкладалі душу. У калектыве — людзі творчыя, захопленыя музыкой і песняй. Таму ў развіцці гурта і асаблівых праблем няма. Нягледзячы на занятасць на асноўнай працы, удзельнікі ансамбля поўныя энергіі, творчых ідэй і запалу, жадаючы дарыць людзям радасць.

Уменне працаваць з публікай, “запаліць” залу, завабіць слухачоў сваім спевам і песнямі, заўсёды працаваць з поўнай аддачай — вось сакрэт поспеху калектыву. Як адзначыла Баршчэўская: “Светліца — гэта светлы, чысты парадны пакой у доме. Я думаю, назва нам адпавядае, бо атмасфера ў калектыве цёплая, шчырая, песні спяваем з душой і збіраем вакол сябе сяброў”.

Галіна КАПЕЦКАЯ
Светлагорск
Фота з асабістага архіва
Наталлі Баршчэўскай.

Пухавіччына — слынны куточак Міншчыны. Лічыцца, што менавіта тут знаходзіцца цэнтр нашай краіны. На Пухавіччыне нарадзіліся народныя артыст Беларусі і СССР, кампазітар Ігар Лучанок, Герой Савецкага Саюза Алена Мазанік — непасрэдны ліквідатар гаўляйтара Вільгельма Кубэ, доўгі час жыў і прыязджаў на адпачынак класік Якуб Колас... Пра ўсё гэта можна даведацца ў мясцовым краязнаўчым музеі.

Павел САЛАЎЕЎ /
Фота з архіва музея

Пухавіцкі раённы краязнаўчы музей заснаваны ў 1968 г. як школьны ў вёсцы Дукора, а ў 1974 годзе стаў дзяржаўным. Арганізатарам і першым дырэктарам быў Аляксандр Прановіч.

З 1993 года музей размяшчаецца ў аграгарадку Блонь у сядзібным доме асветніка і рэвалюцыянера Анатоля Бонч-Асмалоўскага. Гэты нашчадак старажытнага дваранскага роду быў ахвярадаўцам мінскай друкарні “Чорны пералез”, актыўным членам партыі эсэраў, прамоўцам на Першым Усебеларускім з’ездзе. Менавіта ў будынку драўлянага аднапавярховага маёнтка створаны экспазіцыі першага філіяла музея: “Жыццё і дзейнасць асветнікаў Бонч-Асмалоўскіх”; “Народны побыт

Месца, знакамітае сваімі людзьмі

Дырэктар Таццяна Прысяжная ў мастацкай галерэі музея.

Сядзіба Бонч-Асмалоўскіх, філіял музея.

краю”; “Паселішчы Пухавіччыны”; “У гады ліхалецця. Вайна”; “Знакаміта людзі краю”; “Літаратурная Пухавіччына”; “Мемарыяльны пакой Глеба Бонч-Асмалоўскага (археалага, сына Анатоля Восіпавіча)”.

Тут знаходзіцца археалагічная калекцыя з раскопак гарадзішчаў, матэрыялы пра землякоў — удзельнікаў розных падзей гісторыі Пухавіччыны, прылады працы і хатняга ўжытку, інтэр’ер сялянскай хаты, вырабы салямапільнення, разбы па дрэве, вышыванкі і нацыянальныя строі.

У 2012 г. шматлікія нашчадкі роду Бонч-Асмалоўскіх наведалі Блонь, каб пазнаёміцца з гісторыяй свайго роду. 30 чалавек прыехалі з самых розных краін: Расіі, Злучаных Штатаў, Канады, Герма-

ніі. Ініцыятарам такой сустрэчы ў гонар 500-годдзя роду стала ўнучка Глеба Бонч-Асмалоўскага Марыя Андрэўна, член Саюза пісьменнікаў Расіі. Яна ж склала генеалагічнае дрэва ўсёй сям’і, якое ёсць у музеі.

Шматлікія карціны беларускіх твораў і работы скульптараў экспануюцца ў другім філіяле Пухавіцкага музея, мастацкай галерэі ў райцэнтры — Мар’інай Горцы. Тут заснаваны залы “Якуб Колас і Пухавіччына”, дзе можна ўбачыць асабістыя рэчы песняра, даваенныя выданні. Таксама тут зала ўраджэнца Пухавіччыны, заслужанага дзеяча культуры БССР, паэта, перакладчыка, журналіста Алеся Бачылы. На завяршэнне ў філіяле можна прайсціся па зале прыроды роднага краю. Адметна,

што на фота ў экспазіцыі пра Якуба Коласа людзі пазнаюць сваіх родных! Аднойчы гэты філіял музея наведала ўнучка Кле-муса Жука, мясцовага жыхара, блізкага сябра класіка, і пазнала дзядулю на вывае.

Аддзел музея “Герой і подзвігі” змяшчаецца ў гарадской школе №3, дзе шырока прадстаўлены матэрыялы аб Героях Савецкага Саюза — ураджэнцах Пухавіччыны і людзей, звязаных лёсам з гэтым краем.

У базавай школе аграгарадка Блонь працуе музей Героя Савецкага Саюза Мікалая Чэпіка. Матэрыялы, сабраныя тут, апавядаюць пра кароткае жыццё героя і іншых воінаў-інтэрнацыяналістаў. У школе, дзе вучыўся Герой, створаны роспіс мастаком Сяргеем Крыштаповічам агульнай плошчай 250 кв. метраў.

Пра партызанскае мінулае раёна можна даведацца ў вёсцы Гарэц. Экспануюцца ў мясцовым адзеле музея матэрыялы пра барацьбу рудзенскіх падпольных райкамаў партыі і камсамола, партызанскіх брыгад “Беларусь”, “Буравеснік”, 2-й і 3-й Мінскай, асобных атрадаў “Мсцівец” і імя Сталіна.

Агульная плошча музея і яго аддзелаў складае 1092 квадратныя метры. У 2021 г. у музеі было адкрыта больш за 30 выстаў, прайшоў больш за 40 культурна-адукацыйных мерапрыемстваў.

Майстар з народа

Жыхары Беразіно ўжо прывыклі да адной са славуцасцей свайго горада, аналагаў якой, між тым, няма ў свеце. Размяшчаецца гэты дваццаціметровы арт-аб'ект навідавоку, у дварыку раённага цэнтры рамёстваў, недалёка ад аднаго з жылых кварталаў. Гаворка ідзе пра лыжку-цмока, якую пяць гадоў таму падарыў гораду мясцовы разьбяр Яўген Осіпаў. За гэтую працу, а таксама за ўдзел у стварэнні музея драўлянай лыжкі пры цэнтры рамёстваў, талент і залатыя рукі Яўген Паўлавіч атрымаў пажыццёвае званне народнага майстра Беларусі.

Павел САЛАЎЕЎ / Фота аўтара

Зала Яўгена Осіпава ў раённым цэнтры рамёстваў.

Яўген Осіпаў.

ЯК У БЕРАЗИНО З'ЯВІўСЯ ЦМОК?

Цяжка ўявіць, што займацца разьбярствам Яўген Осіпаў пачаў у 55 гадоў! Дагэтуль працаваў настаўнікам фізікі і матэматыкі ў адной з вясковых школ раёна. Аднойчы з дапамогай няхітрых інструментаў выразаў са старой спілаванаў ліпы сем крэслаў, на якіх былі адлюстраваны казачныя персанажы.

“У той час я шукаў фактуру для аб'ёмнай рэзьбы, — узгадвае Яўген Паўлавіч. — Тыя крэслы былі паказаны на выставе ў Жодзіне. Атрымаліся добра, разьба спадабалася, уцягнуўся. Так пасля звычайнай для вяскоўца спраў — догляду гаспадаркі, любімых палявання і пчаларства, — я і выдзеліў час на ўпадабаны занятак. Прысядзеш з рэзцом і кавалкам дрэва — пра ўсё забываеш і адпачываеш душой і целам. Упэўнены, што каб раней свой лёс звязаў з разьбой, то працы мае мелі б больш дасканалы завяршэнне, свой асабісты почырк, мастацкую апрацоўку”.

Паступова творчасцю Яўгена Осіпава зацікавіліся. Чуткі пра незвычайнага майстра дайшлі і да Ганны Ждановіч, якая ў Беразіно была адным з заснавальнікаў раённага цэнтры рамёстваў, а таксама першага ў Рэспубліцы музея драўлянай лыжкі. Разам з Яўгенам Паўлавічам яны бавалі на шматлікіх фестывалях і конкурсах і заўжды прывозілі розныя ўзнагароды.

Праз некаторы час, калі майстар больш дакладна пазнаёміўся са спецыфікай працы, разьбяр пачалі ўражваць творчыя знаходкі лыжжароў усёго свету.

Творца вырашаў ажыццявіць даўнюю мару Ганны Ждановіч — стварыць у горадзе самую вялікую арт-лыжку ў свеце. З далёкага ўрочышча для гэтай мэты ў двор цэнтры рамёстваў прывезлі дуб-волат. Яўген Паўлавіч меў намер аздабці яго ў выглядзе казачнага цмока, упрыгожыўшы беларускімі арнаментамі і геральдыкай раёна.

“Ніхто не мог уявіць, нават мае памочнікі, малда ўласна спецыяліст цэнтры Улад Макавецкі і мясцовы майстар Аляксей Паскробка, што атрымаецца нешта талковае, — працягвае Яўген Осіпаў. — Адзін я верыў, а таму ўсю цяжкую працу ўзяў на сябе. Дуб лічыцца класічным дрэвам для разьбярства такога маштабу. Працаваць з ім цяжка, але прыемна. Сапсаваў я не адзін ланцуг у бензакі і фразы ў фрэзеры. Прышлося шмат парабіць і проста сякерай. Хлопцы ў асноўным працавалі са стамескамі. Выразалася лыжка марудна, бо пачалі працу ў канцы восені. Але чым бліжэй падыходзілі да фіналу, тым больш мінаў скепсіс, мінакі пачыналі цікавіцца. Нарэшце ў 2016 годзе лыжка-цмок была скончана, і на 15 абласным свяце-конкурсе майстроў драўлянай манументальнай скульптуры яе прэзентавалі”.

Па-мастацку вырабленыя лыжкі.

ПРЫЗНААНЕ МАЙСТЭРСТВА

Не толькі самай вялікай лыжкай у свеце можа ганарыцца Яўген Осіпаў. Яго рукамі выкананы іканастанас у Мікулічскай царкве, на якім адных вінаградзін 1672 штукі. Падабаецца яму самому ўласная манументальная работа ў Насвіжы “Чорная панна”. Арыгінальна яго творы — калекцыя лыжак, выражаных з усіх парод дрэў Беларусі. Здагадацца, з чаго выраблена лыжка, можна па ўпрыгожваючым яе кветкам і лістам, якія адпавядаюць гэтаму дрэву. Шмат сіл уклаў разьбяр ва ўпрыгожванне святой крыніцы ў вёсцы Круга.

Акрамя звання народнага майстра шэсцьдуш душой дыплом Мітрапаліта Філарэта “За труды во славу Святой Православной Церкви”, каштоўны дыплом з фестываляў у Турэччыне, дыплом лаўрэата 11-га Рэспубліканскага фестываляў-кірмашу народных мастацкіх рамёстваў “Вясновы букет”, падзяка гу-

бернатара адной з правінцый Кітайскай Народнай Рэспубліцы.

“Добра, калі ёсць узнагароды, — кажа Яўген Паўлавіч, — а няма — яшчэ лепш. Гэта прымушае машынна сціснуць зубы і з апантанасцю брацца за новую справу. Злосць на сябе добра дапамагае. Я змагу! Я зраблю! — вось дэвізы ў разьбе”.

МАЙСТАР, СПРАВА І ВУЧНІ

Рэгулярна Яўген Паўлавіч дае заняткі для дзяцей у раённым цэнтры рамёстваў. Найвялікшая праблема тут — забяспечыць усіх інструментамі. Разныя прыстасаваныя нават на сталічных рынках, ды і кошт іх кусаецца. Таму часта бацькам зацікаўленых дзяцей прыходзіцца звяртацца да кавалёў.

“Вось яшчэ бяда — мае маленькія вучні хутка губляюць увагу, — наракае майстар. — А каб выразаць лыжку, якую прыемна было б трымаць у руках, патрэбны гадзіны і мноства

прыкладзеных сіл. Разьба — гэта вельмі цяжкая фізічная праца. Трэба мець добрую моц у руках, каб надзейна і трывала дзейнічаць рэзцом, я ўжо не кажу пра сякеру. Калі я, будучы ўжо дарослым, прапарваў сабе штаны, рукі і ногі, што казаць пра дзяцей...”

Навучыць можна толькі таго, хто сам будзе жадаць гэтага. Вельмі добра, калі ёсць нейкі творчы задаткі. Але яшчэ неабходна незвычайная ўсёдлівасць і ўпартасць у дасягненні мэты. І рэзачь, рэзачь, рэзачь... Кожны дзень, у любую вольную гадзіну. А потым прывыкаеш і ўжо вольная гадзіна знаходзіцца сама па сабе”.

“Нажом і сякерай павінен валодаць кожны рэзчык, як валодалі калісьці нашы дзяды і прадзеды, — значае Яўген Паўлавіч. — Толькі парабіўшы добры час уручную гэтыя інструментамі, можна па-сапраўднаму адчуваць дрэва, яго цэльнасць, яго падаглівае або ўпартасць, яго характэрнае і прыгажосць. На адной “Александры” я пазнаёміўся з вельмі цікавым разьбяр з Палесся, народным майстрам Іванам Піліпавічам Супрунчыкам. Усе свае фігуры ён вырабляе выключна сякерай. А цяпер многія рэзчыкі, асабліва з мяжой, карыстаюцца рознымі механізаванымі прыладамі. І так у іх усё хутка і добра атрымаецца, што зайздросць бяра. Зара часта можна ўбачыць розныя прывабныя карціны з дрэва, а зробленыя ж яны на станках з лічбавым праграмным кіраваннем. І складанасць тут у тым заключаецца, каб скласці добрую праграму. Я адмоўна адношуся да гэтага, бо лічу, што гэта не разьба. А іншым падабаецца...”

ШТО КІРУЕ ТВОРЦАМ?

Галоўнай формулай у сваёй справе Яўген Паўлавіч лічыць умённе бачыць незвычайнае ў звычайным: калі ідзецца ўдалос схапіць за хвост — лічы, палова работы зроблена, далей справа за ажыццяўленнем.

За прыклад сабе Яўген Осіпаў ставіць работы калег з усёй Беларусі. А іх бярэзінскі творца ведае досыць: народныя майстры Ю. Камандзірчык, В. Сіправа, В. Расолаў, В. Казлоўскі, І. Васілевіч, разьбяр М. Зларэйка, Л. Сенька, А. Шапель, В. Няхайчык, В. Давыдаў, П. Углоў, А. Гарбуноў, В. Чараднічэнка. І гэта толькі частка сапраўдных творцаў, якіх ён добра ведае і можа назваць сябрамі і паплекнікамі.

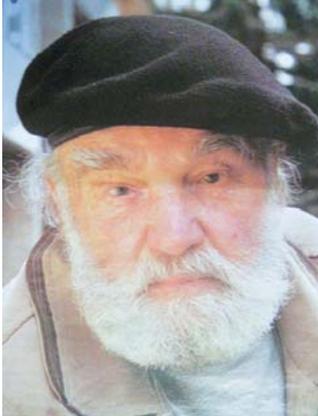
“У творчасці рухацца наперад мяне прымушае імкненне зрабіць так, каб у чалавека, які глядзіць на работу, была добрая ўсмішка на вуснах, здзіўленне, каб яму хоць крышачку спадабалася мая праца, — гаворыць Яўген Осіпаў. — Я імкнуся ніколі не выразаць нячысцікаў і страшыдлаў”.

Не думаю, што валодаю нейкім сваім, асобным стылем. Раблю як робіцца. На мой погляд, няма той працы, якую б не гэта было ўдасканаліць, быць і цалкам перарабіць. Самае важнае — імкнуцца, каб работа была непаўторнай, арыгінальнай, атрымлівала позірк. Вось у скульптурах людзей я ўсё ўражваюць міміка, погляд, выразнасць. Бываюць партрэты, гледзячы на якія можна ўбачыць усё ўнутраны свет чалавека, яго душу, працягтае думкі, здагадацца аб настроі. А так зрабіць можа толькі таленавіты майстар. Вельмі падабаюцца работы беларускага майстра Уладзіміра Жбанова”.

Яўген Паўлавіч Осіпаў лічыць, што народнае рамёство садзейнічае развіццю чалавека, прымушае не забываць свае карані, традыцыйную працу. Сваю задачу, а таксама задачу ўсіх датычных гэтаму рамёству людзей бачыць у тым, каб не абарвалася нябачная нітка з прашчурамі, былі адмыслова веды ў іх майстравым жыцці, не памерла адчуванне іх справы. Каб кожны мог сказаць: “А гэтаму навучыў мяне бацька, маці, бабуля, дзядуля...”

“Правей, 0,3! Агонь!”

19 лістапада 1942 года пачалася Сталінградская эпапея...

Найбуйнейшая генеральная бітва Вялікай Айчыннай войны паміж Чырвонай арміяй і вермахтам пад Сталінградам завяршылася нашай перамогай 2 лютага 1943 года. У гэтай бітве прымая ўдзел і лейтэнант Тарас Мікалаевіч Паражнюк... Баявы франтавік. Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі. Мастак. Педагог. Дзесяць гадоў узначальваў кафедру дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва БДТМІ, сёння — Акадэмія мастацтваў. У лютым 2017-га ён пайшоў ад нас на 93-м годзе жыцця. Здаецца, прайшоў невялікі адрэзак часу, але, як гэта, на жаль, часта бывае, мы амаль і не ўспамінаем, што быў сярод нас такі Чалавек з вялікай літары — таленавіты творца, выдатны настаўнік моладзі, кавалер баявых ордэнаў Айчыннай вайны 1 і 2 ступеняў, Чырвонай Зоркі і 12 медалёў, уключаючы сучасны медаль Францыска Скарыны. Вось я і вырашыў сёння ўспомніць гэту выдатную асобу, не звязваючы яе з нейкай “круглай датай”. Здаецца, сярод беларускіх мастакоў-ветэранаў мінулае вайны, якія са зброяй у руках прайшлі па “геаграфіі” Еўропы, ён быў адзіным, хто стаў насмерць менавіта на беразе Волгі, абараняючы легендарны Сталінград.

Аднойчы напярэдадні майскага святкавання Дня Перамогі (гэты быў 2010 год) я зайшоў у майстэрню Тараса Мікалаевіча (яна размяшчалася ў нашым доме на вул. Сурганава, 42), каб павіншаваць яго са святам. У гэтай майстэрні я бываў часта, бо мы былі знаёмыя яшчэ з пачатку 70-х гадоў. На гэты раз мэта майго візіту — адна: паслухаць і запісаць расказ пра “яго вайну”, пра тое, як яна адбілася на яго лёсе — жыццёвым і творчым.

Перш чым пачаць размову пра “доўгія вёрсты вайны”, я паглядзеў у майстэрні ягоныя работы, зробленыя ў фарфоры, шамоце, каларовым шкле, крышталі. Многія з іх я бачыў і раней. Потым мы вышлі ў гонар Свята па чарцы. Паражнюк уважліва паглядзеў на мяне і, разгледзіўшы сіюву баряду, вымавіў з усмешкай: “А я ведаю, што ты думаеш. Хочаш запытацца пра вайну. Маю вайну. Здагадаўся? Здагадаўся... Ведаеш, вайна — гэта жаклівая рэч, самае вялікае ліха на зямлі. Хто прайшоў вайну — ведае гэта. Ведае, што “кроў людская — не вадзіца”, асабліва ў мясарубцы бітваў. Ведае, што такое штодзённы салены пот. Што значыць згуба блізкіх сяброў-аднапалчан, што такое франтавое брацтва, афіцэрскае гонар і салдацкая стойкасць. Але вось якая рэч парадаксальная атрымліваецца. Іншым разам думаю: калі б не вайна, ці стаў бы я мастаком? Цяжка сказаць...”

Зараз я апускаю ўсе мае пытанні да суразмоўцы і выбудоваю ягоны расказ у якасці цэльнага маналага.

“Крок наперад!”

...Я скончыў толькі 9 класаў. А вучыўся ў лісе

Цярноўка на Кіеўшчыне. Бацька, першакласны майстар па паравых катлах, незадоўга да вайны вярнуўся з Троіца-Пячорскага лагера, што ў Комі АССР, дзе тры гады па паклёпе суседа аддзедзеў быццам бы за “антысавецкую агітацыю”. Мама — калгасніца, забрабляла працадні. Мой старэйшы брат Валодзя ў 1940-м з’ехаў на Далёкі Усход. Стаў мараком-падводнікам. Восенню 41-га ягоную частку кінулі на абарону Масквы. Дзесьці пад Валакаламскам ён і загінуў... Другі брат, Саша, да вайны служыў у Баранавічах, у зенітна-артылерыйскім палку. Амаль усю вайну прайшоў, але ў баі за Сандамірскі плацдарм у студзені 45-га быў паранены, трапіў у шпіталь, выжыў. Пасля вайны працаваў будаўніком. Памёр на радзіме ў 1992 годзе.

...Добра запомніў я першы дзень вайны. 21 чэрвеня ў суседнім сяле Папоўцы мы арганізавалі школьны вечар з нагоды завяршэння заняткаў. Ставілі спектакль “Гібель эскадры” па п’есе Карнейчука, дзе я афармляў сцэну, маляваў на дэкарацыях мора і караблі. Ужо тады ў мяне была цяга да малявання. На дошкіткі прышоў дахаць. Не паспеў задрамаць, як у сяло прыкаціла паўтаратонка па хлопцаў: трэба было тэрмінова выязджаць за 6 кіламетраў на калгаснае поле касіць канюшыну, пакуль не высахла раса. Пачалі касіць. Настрой вясёлы, бадзёры. І тут у небе пачулі гул самалётаў. Гул як гул, нічога дзіўнага: паблізу знаходзіўся аэрадром. Але самалёт так нізка каляў і паўзліва, што мы разгледзелі на ягоных крылах чорныя крыжы. І ніяк не маглі дашыць, што ўсё гэта значыць... Пра самае горшае мы і падумаць не маглі. А ў 12

Т. Паражнюк. Керамічнае пано “Беларускія партызаны”.

гадзін па сельскім рупары пачулі прамову Молатава...

Нас, школьнікаў, даставілі ў гарадок Смела, гэта ў 12 кіламетрах ад нашай вёскі. А адтуль пешшу мы рушылі ў бок Чаркасаў, каб па Дняпры дабрацца да Днепрапятроўска. Па дарозе заначавалі, а раніцай на пераправе праз мост нас застала першая бамбёжка нямецкай авіяцыі. Відовішча, павінен сказаць, не з вясёлых. “Юнкерсы” пайшлі, пакідаючы пасля сябе трупы кароў, коней, авечак, свіней, якія павольна плылі па той рацэ, да сярэдзіны якой “рэдкая птушка далаціць”. На шчасце, усе людзі ацалелі. Словам, мы трапілі не ў вайсковую частку, як думалі, а ў нейкі калгас на ўборку пшаніцы. Уяўляеш наш стан: ідзе вайна, а мы маладыя, здаровыя, дужыя, пацеем пад сонцам невядома для чаго. Але хутка нас выклікалі ў райваенкамат. Кажуць, што скончыў 10 класаў — крок наперад. Паедзеце ў Харкаў вучыцца ў авіятэхнічнае вучылішча. Астатня — пакуль на месцы. “Крок наперад” зрабілі ўсяго шэсць чалавек, я — у іх ліку: прышлося счуліць, што і я скончыў школу. Маўляў, атэстат згубіў па дарозе...

Мой першы бой

Адбыўся ён ранкам 19 лістапада 1942 года пад станіцай Клецкай на невялікім плацдарме ля Дона. На супрацьлеглым беразе ракі атабарыліся румыны і італьянцы. Ноччу мы акуратна пераправілі па лёдзе (ужо стаялі моцныя маразы) нашы 45-міліметровыя пушкі, так званыя саракапяткі. Танкі ж прайшлі праз Дон крыніч вышэй, па пантонных мастах. У 8 гадзін пачалася наша артылерыйка. Быў марны дзень, на зямлі — сніжок. Варажы авіяцыі з-за нізкай воблачнасці не дзейнічалі. Мы схо-

Т. Паражнюк. Ваза да 60-годдзя вызвалення Беларусі.

ду ўварваліся ў варажыя траншэі і ў рукапашным баі зламалі супрацьлененне. Было шмат трафеяў, але, галоўнае, з’явіўся прызняты настрой: мы, салагі, навучыліся біць ворага! Коротка кажучы, абарончая аперацыя Сталінградскай бітвы скончылася 18 лістапада. Гэта значыць, той першы бой адбыўся ў першы дзень пачатку стратэгічнай наступальнай аперацыі нашых Паўднёва-Заходняга і Данскога франтоў. Калі гэтыя франты аб’ядналіся ў раёне Калача, мая батарэя, заняўшы зручнае ўзвышша ля станцыі Пескаваткі, з чатырма супрацьтанкавымі “саракапяткамі” вяла бой супраць наступаючых варажых сярэдніх танкаў Т-3 і Т-4. Яны стралялі па нас брызгачнымі (разрыўнымі) снарадамі, а я біў прамой наводкай трасіруючымі і тэрмітнымі... Спаліў два танкі. Памятаю, два фрышы з люка падбітага Т-3 паспелі выскачыць...

Адзін вокагнненна ўцёк, схваціўшыся ў чорным дыме пажарышча, другога я дастаў стрэлам — не паспеў ён адскочыць, так і застаўся вісець на разарванай танкавай гусеніцы. Канешне, былі страты і ў нас...

Хутка наш полк расфармавалі, а мяне кінулі ў самае пекла — непасрэдна на абарону Сталінградскага трактарнага заводу, дзе нават у дні асады горада рабочыя ўмудраліся рамантаваць нашы Т-28 і Т-34... Лічы, гэта ўжо сэрца горада.

У самым пекле

У студзені 43-га ў раёне заводна ішлі вельмі жорсткія вулічныя баі. Тут і адбыўся мой апошні бой — 25 студзеня 1943 года, літаральна за тыдзень да капітуляцыі паўднёвай групіроўкі войскаў 6-й арміі генерал-фельдмаршала Паўлюса. Нашы “трыццацьчвёркі” атакавалі немцаў, што зацелі ў завалах і траншэях, а мы ўслед за танкамі рухалі пушкі. Грукат выбухаў, пушачныя, кулямётныя і аўтаматныя стрэлы, дым, агонь, парывавы агар, гарачы попель... Словам, пекла, якое і не сілілася Дантэ або Босху. На маіх вачах гі-

не мой таварыш — радавы Ваня Ткаліч: куля, мабыць, снайпера пацэліла яму прама ў лоб... А я іду наперад, камандую наводчыку: “Правей, 0,3! Лявей, 0,5! Агонь!” Самае страшэннае ў гэтай заварусе — мінамётны агонь. І сёння памятаю гэтыя непрыемныя гукі міны, якая ляціць: свіст і шамаценне. Калі міна свішча — праляціць міма, калі шамаціць — будзь нападзе: цябе, нягодніца, шукае... І сапраўды, адна міна прасвістала, разарвалася праз дзесьці здаду. Другая прасвістала... А вось трэцяя зашамачела — і, памятаю, мяне імгненна агаломіла думка: мая, зарэза! У наступную хвіліну адчуў, што нібы праглынуў палачок метал... Шыя, лоб, вуха, бакі — усё ў крыві. Побач у густым дыме бездапаможна кружыла падбітая “трыццацьчвёрка”, мая пушка перакуленая, тры хлопцы з майго разліку забітыя...

Санітары зацягнулі мяне ў бліндаж. Спачатку падавалася, што я ранены ў рот. З цяжкасцю абалёўся на сценку бліндажа і то-

лькі тады ўбачыў, што левая рука ўся чорная і звісае з пляча. І я яе зусім не адчуваў! Пад'ехала санітарная машына-паўтаратонка з раненымі, мяне паклалі туды, а боль — страшэнны і невыносны... Руку выдалілі пад мясцовым наркозам: я крычаў, машогаўся, буяніў, пакуле не пачуў голас: “Таварыш Арлюў, дайце лейтэнанту агульны наркоз...”

“Свой” Сталінград

Карацей кажучы, прывезлі ў Барысаглебск, у вайсковы шпіталь, потым эвакуіравалі ў Саратаў. Потым — у горад Чкалаў, апошні мой шпітальны прытулак. Тут у шпіталі №1624 мне зрабілі так званую рэампутацыю (пасля першай аперацыі рана ніяк не заживала). Чатыры месяцы не мог падняцца з ложка, і толькі потым паступова стаў набываць чалавечы выгляд. У ліпені 1943 года, пераплыўшы раку Урал (прыкладна за паўкіламетра), адчуў сябе цалкам здаровым чалавекам, хоць і без рукі... А ў верасні даслаў дакументы ў Маскоўскі інстытут дэкаратыўнага і прыкладнага мастацтва, які тады знаходзіўся ў эвакуацыі ў Самаркандзе. Дарэчы, там, у гэтым горадзе, я пазнаёміўся з Віталіем Цвіркам, з якім мы потым, ужо ў Беларусі, сталі блізкімі сябрамі. Правучыўшыся некалькі месяцаў, на пачатку 1944-га я разам з інстытутам вярнуўся ў Маскву.

Шэсць гадоў я знаходзіўся ў коле такіх цудоўных педагогаў, як Мухіна, Фаворскі, Дэйнека, Сокалаў-Скалаў... Пасля абароны дыплама мяне накіравалі выкладчыкам у Львоўскі інстытут прыкладнага і дэкаратыўнага мастацтва, дзе, дарэчы, нейкі час маім студэнтам быў Саша Кішчанка. Потым атрымаў запрашэнне ў Беларускае тэатральна-мастацкае інстытут. З 1965 года жыў у Беларусі — на маёй другой радзіме. Многа было ўсялякага ў жыцці: і трагічнага (страха жонкі і сына), і светлага, таму што менавіта тут я стаў сапраўдным мастаком. Але гэта ўжо іншая гісторыя...

А што тычыцца “свайго” Сталінграда, то яго я ніколі не забываў. Для мяне сталінградская зямля — святая. Што тут казаць? У 2003 годзе нават прысвяціў юбілейную вазу — да 60-годдзя разгрому нямецка-фашысцкіх войскаў пад Сталінградам. Яна была ўрачыста перададзена ў дар горадгерою Валгараду ад горада-героя Мінска. Мне як члену дэлегацыі і як аўтару творы было вельмі прыемна ўдзельнічаць у гэтай акцыі...

Барыс КРЭПАК

Не памятаю, каб ён заставаўся дома на ўвесь дзень. Выходныя не любіў у прынцыпе. Выкарыстоўваў любую магчымасць, каб папрацаваць — на радыё, у кансерваторыі... Часам, праўда, мог паехаць на лецішча — адвезіў туды жонку. Але больш за дзве гадзіны там не вытрымліваў...

Кожны суботу і нядзелю ён хадзіў на службу ў царкву і па магчымасці ўдзельнічаў у жыцці парафіі. У Петрапаўлаўскай царкву ахвяраваў крыж на іканастас, а калі ў Сморгоні аднаўлялі царкву, у якой служыў яго бацька, падарыў грошы на зван... Але гэта не дэманстравалася. Рабіць што-небудзь напакат яму наогул не ўласціва.

у госці, калі — адзін, калі — разам з жонкай і пляменнікам. Мая мама была выдатнай кухаркай, і Роўда цаніў гэты талент. Асабліва любіў цэпеліны і фаршыраваную рыбу, да яго прыезду мама гэтыя стравы заўсёды гатавала. Дарэчы, да вайны ў нашым доме выпякалі смаргонскія абаранкі, якія вазілі на продаж у Вільню, Ашмяны і ў іншыя месцы. Гэта быў сямейны бізнес. Маленькі Віця таксама ласаваўся смаргонскімі абаранкамі”.

Алена Булава па адукацыі — харавы дырыжор. Можна сказаць, што першы іспыт, каб патрапіць у чароўны свет музыкі, яна злавала менавіта Віктару Роўду. “Віктар Уладзіміравіч адноўчы прапанаваў праверыць мой слых. Я яму праспявала пе-

вога дырыжывання, нас было востем, — расказвае Валянціна Фёдаўна. — Кожны год Віктар Уладзіміравіч да сябе ў клас браў аднаго вучня. На нашым курсе адзіным вучнем аказалася я. Мая першая рэакцыя — спалохалася. Калі першы раз шло да яго ў клас, моцна баялася. Але страх тут жа прайшоў, бо я апынулася ў цудоўнай, душэўнай атмасферы. Неўзабаве зразумела, як мне панандала. Галоўная рыса Віктара Роўды — патрабавальнасць. Да студэнтаў і найперш — да сябе. І гэта давала добрыя вынікі. Дрэнна вучыцца было немагчыма. Трэба было выкладца на “ўсе сто” і нават больш. Пазней, каму б я не сказала, што скончыла клас Роўды (у музычных колах яго ведаў увесь Са-

Крэда дырыжора

(Заканчэнне. Пачатак у № 47.)

Калі правесці сацыялагічнае даследаванне на тэму “Назваце першае імя, якое звязана ў вас са словам “Хор”, большасць скажа: “Роўда”. Дык якое тут дзіва? Віктар Уладзіміравіч больш за паўсотню гадоў кіраваў харамі. Стаў мэтрам харавога мастацтва.

Віктар Уладзіміравіч Роўда духоўную музыку зрабіў здабыткам свецкай публікі, агучыў і запісаў на радыё ўвесь песенны фальклор, які сабраў Рыгор Шырма (больш за дзве тысячы песень). У рэпертуры хору былі араторыі, кантаты, лірычныя і жартоўныя песні, з элементамі джазу, творы беларускіх, рускіх і замежных аўтараў. Віктар Роўда стаў складальнікам харавых зборнікаў, аўтарам хрэстаматыі па дырыжыванні, па якіх будзе вучыцца не адно пакаленне студэнтаў акадэміі музыкі.

Касцюм маэстра ў гісторыка-краязнаўчым музеі.

У жніўні 1990 года за вялікія заслугі ў развіцці музычнага мастацтва хору Беларускага тэлебачання і радыё прысвоена ганаровае званне “Акадэмічны”, а ў верасні гэтага ж года Віктар Роўда быў удастоены звання “Народны артыст СССР”. На яго рахунку — ордэн Францыска Скарыны, прэмія Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “За духоўнае адраджэнне”. Ён поўны кавалер ордэна Святога князя Данііла Маскоўскага. Імя Віктара Роўды ўнесена ва ўсе найбуйнейшыя музычныя энцыклапедыі.

Чытаю ўспаміны сваячкі Грыны Баранавай: “Яго жыццё — гэта карпатлівая праца.

Смаргонь, 30-я гады XX стагоддзя.

Смаргонь у яго сэрцы

“Ён увесь час падтрымліваў са смаргонцамі цесную сувязі, — кажа Соф’я Лазар, былая загадчыца аддзела культуры Сморгонскага райвыканкама. — Дапамагў нам, асабліва на пачатку станаўлення ансамбля песні і танца імя Агінскага, у 1960-я гады. Яму прывысоілі званне “Ганаровы грамадзянін Сморгоні” і заўсёды запрашалі на знакавыя мерапрыемствы горада. Віктар Уладзіміравіч стараўся ўдзельнічаць і ў іх. А яшчэ ён моцна сябраваў з Валянцінай Булавай, якая жыла на вуліцы Кірава”.

Інфармацыю пра сяброўства пацвердзіла Алена Булава, дачка Валянціны Іванавы: “Маміны бацькі былі добра знаёмы з айцом Уладзімірам, татам Віктара Роўды. Маленькім хлопчыкам прыходзіў Валодзя з бацькамі да нас у госці. Ён быў меншы за маму на тры гады. Іх дружба расцягнулася на ўсё жыццё. Віктар Уладзіміравіч пасталеў, ажаніўся, стаў вядомым чалавекам, але не забываў нас, прыязджаў

Роўда на сваім 60-годдзі (1981 год).

сеньку, адбіла пэўны рытм — ён быў задаволены мной. Неўзабаве пасля гэтага я пайшла самастойна, нават маме не сказала, запісалася ў музычную школу. Было мне на той час гадоў востем”.

Скончыўшы музычную школу, Алена паступіла ў Маладзечанскае музычылішча, а пасля — ва ўніверсітэт культуры. “Падчас вучобы ў музвучылішчы мы часта ездзілі на канцэрты хору, якім кіраваў Віктар Роўда. А яго вучань, наш педагог Анатоль Шунтаў, вёў у нас у вучылішчы хор. На першых парах мяне здзіўляла, як Анатоль Феліксавіч падобна да Віктара Уладзіміравіча трымае сябе і нават дырыжыруе гэтак жа. Такі ж скупы і выразны жэст. Адчуваўся, што настаўнік для вучня быў аўтарытэтам”.

Сярод шматлікіх вучняў Роўды і Валянціна Рэут з Ашмян, якая вучылася ў кансерваторыі з 1964 па 1969 гады. “Прафесар Роўда прымаў у нас у Маладзечанскім музвучылішчы дзяржаўныя экзамены. Пасля вучылішча чацвёрта навучнаў устаноўчы паступілі ў кансерваторыю, а ўсіх на курсе, на кафедры хара-

векці Саюз), да мяне адразу — асабліва адносіны. Але і тут слабіны не было месца. Трэба было трымаць марку, бо ты — вучаніца самога Роўды! Сваіх студэнтаў Віктар Уладзіміравіч любіў бясконца. Яны давалі яму стымул да жыцця. Нават калі ляжаў у бальніцы, быў на валаску ад смерці, ён склаў праграму для студэнтаў, будаваў планы. З Віктарам Уладзіміравічам у нас былі цесныя

ўнутраныя сувязі, ён стаў для мяне другім бацькам. Яго смерць я перажыла вельмі цяжка”.

Віктар Роўда не забываў пра Сморгонь — месца, якое яго ўзгадала. І Сморгонь дагэтуль памятае свайго сына. Адна з вуліц горада носіць яго імя. У Сморгонскім гісторыка-краязнаўчым музеі захоўваюцца бюст маэстра — работа Уладзіміра Церабуна, а таксама асабістыя рэчы музыкі — спінны касцюм, партфель, скрыпка, ноты, фотаздымкі і некалькі ўзнагароды, якія перадала сюды ўдава Віктара Роўды.

У адным з апошніх інтэр’ю на пытанне: “Якое месца на зямлі для вас наймілейшае?” — Віктар Уладзіміравіч адказаў: “Мая родная Сморгонь. Мясце туды цягне, як ручаёк да ракі. На месцы той царкоўкі, дзе мяне хрысцілі, хутка пабудуюць храм”.

У лістападзе 2007 года маэстра пакінуў гэты свет, а ў верасні 2009-га Спаса-Пабражынскі храм у Сморгоні адкрыўся для вернікаў.

Галіна АНТОНАВА,
Смаргонь.
Фота аўтара
і з архіва Алены БУЛАВАЙ.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63
(экскурсійнае бюро)

Пастаянныя экспазіцыі:

- Старажытнабеларускага мастацтва;
- Мастацтва Беларусі XIX ст.;
- Мастацтва Беларусі XX ст.;
- Рускае мастацтва XVIII — XX стст.;
- Мастацтва Еўропы XVI — XX стст.;
- Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;
- 50 шэдэўраў.

Выставы:

- Выставачны праект, прысвечаны 100-годдзю Віленскага беларускага музея імя Івана Луцкевіча. Да 12 снежня.
- Выстава "Аркадзь Астаповіч. Да 125-годдзя з дня нараджэння". Да 19 снежня.
- Зборныя куратарскія экскурсіі па выставе "Аркадзь Астаповіч. Да 125-годдзя з дня нараджэння".
- 28 лістапада а 13-й гадзіне. 4 снежня а 13-й гадзіне.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧА". КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛЮВЫ XIX СТ."

г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 358 88 78

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

Выстава:

- **Культура і мастацтва першай паловы XIX ст.**
- Выстава "Архітэктура і пейзаж". Да 14 студзеня 2022 г.
- Выстава аўтарскай лялькі Ірыны Пракоф'евай "Увасабленне". Да 15 студзеня 2022 г.
- Тэматычныя праграмы для дзяцей і дарослых.
- Кожная субота кастрычніка 11:00, 13:00, 15:00, 16:30
- Спектакль тэатра ценюў "Сядзібны прывід". Кожную суботу а 12-й і 16-й гадзінах.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў в. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы",
Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Беларускае золата" да 14 студзеня 2022 г.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАў РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Някрасава, 3.
Тэл.: 399-09-78

Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00

- Творчы праект МОЙ.АРХЕА. АВАНГАРД.
- Выстава «Сучаснае Еўрапейскае мастацтва» — калекцыя падарункаў аўтараў з фонду Нацыянальнага Цэнтра сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47.
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00

- Выстава «Рафаэль. Эпоха рэнесансу» — з 27 лістапада.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66.

Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30), панядзелак — выхадны.

Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Руіны стралялі..." Да 5 снежня.

ДЗЯРЖАЎНАЯ ўСТАНОВА "НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19
тэл.: +375 177020602, 20660,
+375295518051, +375291903149

- **Палацавы ансамбль.**
- Пастаянная экспазіцыя.
- Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіяль нясвіжскага двара" — у складзе пастаяннай экспазіцыі.
- Віртуальная выстава "Нясвіж — здабытак сусветнай культуры".

Рагуша:

г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3
■ Пастаянная экспазіцыя.

Слуцкая брама:

Падрабязную інфармацыю можна даведацца па тэлефонах (+3751770) 20602, (+3751770) 20660 альбо на сайце niasvizh.by.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пяне Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі

замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".

- Тэматычная экскурсія з элементамі квеста для дваіх "Інтрыгі Купідона".
- Музейныя камунікатывыя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
- Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правадзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселья.
- Музейная фотаплячоўка.
- Квэст "Таямніца двух куфраў".

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белдрук"

Падземны пераход

ст.м. "Пятроўшчына".

Падземны пераход

ст.м. "Плошча Перамогі".

Проспект Незалежнасці, 44.

Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белдрук"

ст.м. "Няміга",

вул. М. Багдановіча.

Проспект Пераможцаў, 5.

Вуліца Рабкораўская, 17.

Проспект Незалежнасці, 68, В.

Вуліца Лабанка, 2.

Тэлефон для даведак па наяўнасці газеты ў кіёсках "Белдрук" — (017) 2764542 (з 9.00 да 17.30)

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

■ 28 лістапада — "Жар-пташка" (балет у адной дзеі па матывах рускіх народных казак) І. Стравінскага. Дыржор — Алег Лясун. Пачатак у 11.00.

■ 28 лістапада — "Шэхеразада" (балет у адной дзеі) М. Рымскі-Корсакаў. Дыржор — Уладзімір Авадок. Пачатак у 18.15.

■ 30 лістапада — "Рыгалета" (опера ў 2-х дзеях) Д. Вердзі. Дыржор — Алег Лясун. Пачатак у 19.00.

■ 30 лістапада — Канцэрт "Танец на вадзе". Музыка для арфы Пачатак у 19.30.

■ 1 снежня — "Лебядзінае возера" (балет у 2-х дзеях) П. Чайкоўскага. Дыржор — Уладзімір Авадок. Пачатак у 19.00.

■ 2 снежня — "Лебядзінае возера" (балет у 2-х дзеях) П. Чайкоўскага. Дыржор — Уладзімір Авадок. Пачатак у 19.00.

■ 3 снежня — "Іаланта" (опера ў 2-х дзеях) П. Чайкоўскага. Дыржор — Алег Лясун. Пачатак у 19.00.

■ 4 снежня — "Вяселле Фігара" (опера ў 2-х дзеях) В. А. Моцарта. Дыржор — Алег Лясун. Пачатак у 19.00.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"

■ 28 лістапада — да юбілею Віктара Клімчука "Брэменскія музыкі" Пачатак у 11.00, Юбілейная вечарына 17.00.

■ 5 снежня — "Калабок" (Казка-гульня на 1 дзею) Д. Зімніцкай. Пачатак у 11.00

Заканчэнне. Пачатак на ст. 1, 2.

Родныя госці

Беларусы замежжа наведваюць Бацькаўшчыну ў Год народнага адзінства

Беларусы замежжа падчас экскурсіі ў Вялікім тэатры Беларусі.